

Valsts pētījumu programmas
**"Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi
valsts ilgtspējai"**
Īstenošanas vidusposma ziņojums

SATURS

- 3 Kopsavilkums
 - 6 Ievads
 - 11 Projektu mērķa un tematisko uzdevumu izpilde
 - 19 Zinātniskās ekspertīzes rezultāti
 - 22 Programmas rezultāti vidusposmā
 - 24 Programmas sociālekonomiskā ietekme
 - 24 Cilvēkkapitāla attīstība
 - 32 Sabiedrības un atbilstošo mērķgrupu informēšana un iesaiste
 - 37 Secinājumi
-

KOPSAVILKUMS

Latvijas Zinātnes padomes sagatavotais valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” īstenošanas vidusposma ziņojums apkopo informāciju par pieciem programmas finansētajiem projektiem – projekts Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 **“Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību”** Dr. hist. Gata Krūmiņa (Vidzemes Augstskola) vadībā; projekts Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 **“Ilgspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem”** Dr. geogr. Zaigas Krišjānes (Latvijas Universitāte) vadībā; projekts Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 **“Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos”** Dr. hist. Gunta Zemīša (Latvijas Universitāte) vadībā; projekts Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 **“Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību”** Dr. hist. Vijas Daukštes (Latvijas Nacionālā bibliotēka) vadībā un projekts Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 **“Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā”**, Dr. hab. oec. Baibas Rivžas (Latvijas Zinātņu akadēmija) vadībā.

Ziņojuma mērķis ir atspoguļot līdz projektu īstenošanas 18. mēnesim sasniegtos rezultātus un apzināt to ietekmi, kā arī uzraudzīt projektu īstenošanas gaitu. Pārskats sagatavots, pamatojoties uz projektu īstenošanu iesniegtajiem projektu vidusposma zinātniskajiem pārskatiem un neatkarīgo starptautisko ekspertu konsolidētajiem vērtējumiem par projektu zinātnisko izcilību, rezultātu ietekmi un īstenošanas iespējām un nodrošinājumu. Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti četri uzdevumi:

- Analizēt projektu īstenošanu iesniegtos vidusposma zinātniskos pārskatus, lai apkopotu projektu mērķu un programmas tematisko uzdevumu izpildi;
- Apkopot un analizēt starptautisko ekspertu sniegtos vērtējumus, lai novērtētu projektu zinātniskos sasniegumus un projektu īstenošanas gaitu;
- Analizēt projektu īstenošanu iesniegtos vidusposma zinātniskos pārskatus un starptautisko ekspertu vērtējumus, lai apkopotu programmas zinātniskos rezultātus (kvantitatīvos rādītājus) vidusposmā;
- Analizēt projektu rezultātu sociālekonomisko ietekmi (vidusposmā īstenotie pasākumi saskaņā ar programmas horizontālajiem uzdevumiem).

PROJEKTU MĒRĶU UN PROGRAMMAS TEMATISKO UZDEVUMU IZPILDE

Finansēto projektu īstenošana, veicinot zināšanu bāzes attīstīšanu piecu tematisko uzdevumu ietvaros un pildot projektu mērķus, veikuši vairākus pētījumus. Piemēram, veikta padziļināta izpēte par Latvijas valsts vērtībām, valsts institūciju pārvaldes darbības jomām un vērtību attīstību Latvijas teritorijā vēstures gaitā. Īstenots pētījums par saikni

starp medijpratības praksi un pilsonisko līdzdalību Latvijas jauno pieaugušo (18-30 gadu vecumā) vidū, kā arī pētīta mūsdienu pilsoniskās līdzdalības vērtību un kontekstu interpretācija Latvijā. Programmas uzdevumu sasniegšanas nolūkā tiek aplūkota migrācijas daudzveidīgā ietekme uz demogrāfiskajām pārmaiņām un reģionālajām atšķirībām, kā arī tiek analizēta kultūras nozīme reģionu revitalizācijā. Reģionālo darbnīcu ietvaros analizētas Latvijas reģionu problēmas un izaicinājumi, ar ko saskaras iedzīvotāji, kāda ir iedzīvotāju koncentrēšanās un pārvietošanās reģionos, kāda ir kultūras un izglītības nozīme reģionu attīstībai, kā arī tiek strādāts pie priekšlikumiem migrācijas un demogrāfijas izaicinājumu mazināšanai. Tāpat arī veikts pētījums ar mērķi noteikt sociāldemogrāfisko faktoru atbilstību ekonomiskajai aktivitātei individuālā līmenī un identificēt grupas, kuras ir neaizsargātākāspret ekonomisko neaktivitāti. Tiek analizētas studentu mobilitātes vispārējās tendences Latvijā studentu mobilitātes kontekstā pasaulē. Programmas ietvaros norisinās pētījumi par sabiedrības, īpaši nacionālo minoritāšu, kultūras atmiņu. Tiek novērtēts vēsturnieku darbs gan padomju periodā, gan mūsdienās, kā arī tiek organizēta Latvijas un Baltkrievijas pārrobežu mutiskās vēstures ekspedīcija, lai apkopotu un salīdzinātu reģiona vietējo iedzīvotāju atmiņas. Ir izveidots latviešu romānu (1979-2020) korpuss, ir uzsākta sagatavošanās periodisko tekstu paraugu korpusa izveidei un uzsākta slavenās latviešu rakstnieces Regīnas Ezeras prozas korpusa izveide. Tika veikts pētījums par informācijas strukturēšanu un atrašanu tiešsaistē un tās draudzīgumu lietotājam. Tāpat tiek veikta pasaules ģeopolitisko un starptautisko procesu ietekmes izvērtēšana uz Latvijas tautsaimniecību un sabiedrību. Īstenota reprezentatīvā aptauja par starptautisko politiku, tai skaitā, globālo drošību, radikalizāciju un labklājību un veikti citi būtiski un saturīgi pētījumi projektu mērķu un programmas tematisko uzdevumu izpildes virzienā.

PROJEKTU ZINĀTNISKĀ IZCILĪBA, IETEKME UN ĪSTENOŠANAS GAITA

Starptautiskie eksperti izvērtēja projektu zinātnisko kvalitāti, rezultātu ietekmi un projektu īstenošanas iespējas un nodrošinājumu, balstoties uz vidusposma pārskatu 1. nodaļu "Zinātniskā izcilība", 2. nodaļu "Ietekme" un 3. nodaļu "Īstenošana", vienlaikus sasaistot tās ar vidusposma pārskatiem kopumā un projektu pieteikumiem. Kopumā eksperti atzina, ka visi projekti veiksmīgi virzās gan projektu, gan programmas uzstādīto mērķu sasniegšanas virzienā, turklāt līdzšinējie izdarītie secinājumi vērtējami kā nozīmīgi projektu un programmas mērķu sasniegšanā. Vienlaikus eksperti aicina īstenotājus sistemātiski analizēt jau paveikto un kritiski izvērtēt līdz vidusposmam plānoto, bet nenasniegto. Eksperti secināja, ka plānoto publikāciju skaits ir ievērojami pārsniegts, tāpat arī uzteikta produktīva dalība konferencēs un proaktīvā projektu pieteikumu sagatavošanā citās pētījumu programmās gan vietējā, gan starptautiskā mērogā. Komunikācijas aktivitāšu ietvaros ieteicams precizēt, kuri rezultāti prezentēti semināros, kā arī nodalīt dažādas mērķauditorijas. Kopumā projekti tiek īstenoti pēc plāna, un ir konstatētas tikai nelielas izmaiņas dažu projektu zinātniskās grupas sastāvos. Eksperti rosina izstrādāt rīcības plānu un apzināt potenciālos riskus un to novēršanu, pielāgojot plānotās aktivitātes Covid-19 pandēmijas izraisītajiem apstākļiem.

PROGRAMMAS ZINĀTNISKIE REZULTĀTI (KVANTITATĪVE RĀDĪTĀJI) VIDUSPOSMĀ

Līdz pārskata periodam projektu īstenotāji uzrādījuši ievērojamu zinātnisko rezultātu skaitu un daudzveidību. Paredzēto rezultātu apjoms pirmajos 18 mēnešos ir pārsniegts visos zinātnisko rezultātu veidos. Līdz šim sekmīgi nokārtoti 23 maģistra valsts (gala) pārbaudījumi un promocijas darbi. Publicētas piecas anonīmi recenzētas monogrāfijas un tikai viena no plānotajām monogrāfijām pārskata periodā nav iesniegta, jo tās aizkavēšanās saistīta ar jaunu un būtisku informācijas avotu atklāšanu, kuru izpēte un integrēšana monogrāfijā norisinās 2021. gadā. Eksperti, izvērtējot projektu vidusposma zinātniskos pārskatus, iesaka konkrētāk uzsvērt tieši projekta īstenošanas laikā veikto pētījumu un izdarīto secinājumu ietekmi, uzsverot tieši valsts pētījumu programmas finansējuma piešķirto nozīmi konkrēto uzdevumu risināšanā, tai skaitā publikāciju un studiju darbu sagatavošanā.

PROJEKTU REZULTĀTU SOCIĀLEKONOMISKĀ IETEKME

Visu projektu īstenotāji izpilda programmas horizontālos uzdevumus, attīstot cilvēkkapitālu, informējot un iesaistot sabiedrību un atbilstošās mērķa grupas, kā arī savstarpēji sadarbojoties programmas īstenošanas ietvaros. Ir izveidotas individuālas, starpdisciplināras pētnieku grupas no 9 zinātniskajām institūcijām, apvienojot 112 zinātniekus un 53 studējošos. Projektu īstenotāji iesaistījušies dažādos starptautiskās sadarbības tīklos, kā arī sadarbojas ar valsts sektoru, nevalstiskajām organizācijām un uzņēmējiem, informējot par projektu rezultātiem un iesaistoties rīcībpolitikas plānošanā, kā arī sniedzot praktiskas rekomendācijas. Pateicoties projektiem, tiek uzlabotas vairākas studiju programmas, tiek sagatavoti un iesniegti projektu pieteikumi programmās "Apvārsnis 2020", EEZ un Norvēģijas grantu programmā, ERA.Net, Baltijas pētniecības programmā u.c. Tāpat arī projektu īstenotāji aktīvi un daudzpusīgi komunicē ar sabiedrību un iesaistītajām pusēm par projektu rezultātiem, kā arī savstarpēji sadarbojas programmas ietvaros, kopīgi īstenojot seminārus un piedaloties konferencēs.

IEVADS

Valsts pētījumu programmas kā valsts pasūtījums zinātnē ir instruments, ar kura palīdzību tiek identificēti un pētīti Latvijas ilgtspējai un attīstībai nozīmīgākie jautājumi, kuru risināšanai nepieciešams fokusēt Latvijas zinātnisko institūciju darbu. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt, ka valsts stratēģiski investē budžeta līdzekļus zinātniskajā darbībā, lai radītu labvēlīgus apstākļus Latvijas ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, tajā skaitā valsts drošībai un ekonomiskās izaugsmes stimulēšanai, sabiedrības attīstībai un kultūras mantojuma saglabāšanai.

Valsts pētījumu programmas "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai" virsmērķis ir nacionāla un eiropeiska, aktīva un uz attīstību vērsta pilsoniski atbildīga zināšanu sabiedrība iekļaujošai izaugsmei. Savukārt programmas mērķis ir:

attīstīt cilvēkkapitālu, paplašināt zināšanu bāzi sociālajās un humanitārajās zinātnēs par Latvijas sabiedrības saliedētībai un iekļaujošai izaugsmei svarīgiem jautājumiem, tai skaitā par Latvijas valstiskuma vēsturi, eiropeiskām vērtībām un ētiku, institūcijām un kultūru, kā arī globālām norisēm un kontekstu, kas ietekmē Latvijas attīstību;

definēt rīcības modeļus izglītotas un atbildīgas pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanai, tādējādi sekmējot ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības un valsts attīstību.

Izglītības un zinātnes ministrija izstrādāja programmu "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai", konsultējoties ar Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnes padomes (LZP) pārstāvjiem, kā arī sadarbībā ar programmas stratēģiskās vadības padomi, kurā darbojas pastāvīgā neatkarīgā eksperte Vaira Viķe-Freiberga un pārstāvji no Valsts prezidenta kancelejas, Valsts kancelejas, Aizsardzības ministrijas, Ārlietu ministrijas, Kultūras ministrijas un NATO Stratēģiskās komunikācijas ekselences centra. Programmas kopējais finansējums ir 3 111 141 *euro*, un to finansē no Izglītības un zinātnes ministrijas valsts budžeta programmas 05.00.00 "Zinātne" apakšprogrammai 05.12.00 "Valsts pētījumu programmas" piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem.

Atbilstoši MK rīkojuma 6. punktam, programmas īstenošanai noteikti pieci uzdevumi:

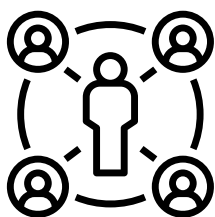
attīstīt zināšanu bāzi par Latvijas valstiskuma idejas ģenēzi Latvijā, tās kultūrvēsturiskajiem priekšnoteikumiem kopējā Latvijas vēstures procesā, par demokrātisko vērtību nozīmi valsts un sabiedrības attīstībā un funkcionēšanā, par zināšanu kultūras attīstību dažādos vēstures periodos, par pilsoniskas un iekļaujošas sabiedrības veidošanos un tās kopīgām vērtībām Latvijas vēsturē un mūsdienās, par dažādu etnisko un sociālo grupu lomu Latvijas kultūras vēsturē un valstiskuma veidošanās procesā, par kolektīvās atmiņas lomu mūsdienu politikā un valsts sabiedriskajos procesos, kā arī par Latvijas tautsaimniecības un tehnoloģiju attīstības vēsturi sabiedrības kultūras un identitātes veidošanās eiropisko vērtību kontekstā, par sabiedrības adaptēšanās spēju dažādu ģeopolitisku un ekonomisku izaicinājumu kontekstā, par ētikas jautājumiem tehnoloģiju attīstībā;

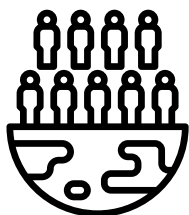
attīstīt zināšanu bāzi par Latvijas valsts vērtībām, sabiedrības institūciju pārvaldības jomu funkcionēšanu, par vērtību attīstību Latvijas teritorijā vēstures gaitā, par demokrātisko vērtību nozīmi, par valsts tiesībām un to attīstību ietekmējošiem faktoriem, par Eiropas Savienības pārvaldības institūcijām un politikām, par sabiedrības tiesībām, par atbildību un līdzdarbošanās mehānismiem valsts kopējās attīstības procesā, par sabiedrības vērtību ietekmi uz tās rīcību, par faktoriem, kas ietekmē sabiedrības viedokļus, kā arī izstrādāt iespējamus rīcības modeļus atbildīgas, aktīvas un Latvijai piederīgas pilsoniskās sabiedrības pilnveidošanai;

attīstīt zināšanu bāzi par globālām ģeopolitiskām un starptautiskām norisēm, kā arī par potenciālām sabiedrības radikalizācijas tendencēm, kas tiešā vai netiešā veidā ietekmē Latvijas iekšējo un ārējo drošību, iedzīvotāju labklājību, kā arī ekonomikas attīstību, tādējādi veidojot starptautisko kontekstu valsts attīstībai;

attīstīt zināšanu bāzi par daudzveidīgiem Latvijas kultūras un kultūrvēsturiskiem procesiem, par sabiedrības kultūras un identitātes veidošanos, par izpausmēm sabiedrībā, kas saistītas ar rietumu demokrātijas un kultūras vērtību apdraudējumu, par citu kultūru vērtību un reliģiju attīstību un ietekmes potenciālu Latvijas kultūrtelpā nākotnē, tai skaitā dažādās jauniešu subkultūrās;

attīstīt zināšanu bāzi par Latvijai nozīmīgiem izaicinājumiem demogrāfijā un migrācijā, par iedzīvotāju skaita samazināšanos saistībā ar migrāciju un dzimstības līmeni, par reģionālo kontekstu šajos jautājumos, par kultūras nozīmi reģionu revitalizācijā, kā arī par talantīgu speciālistu migrācijas jautājumiem, tostarp par intelektuālā darbaspēka aizplūšanu un ieplūšanu.

LZP, ievērojot Ministru kabineta 2018. gada 4. septembra noteikumus Nr. 560 “Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība” (turpmāk – MK noteikumi) un Ministru kabineta 2018. gada 12. septembra rīkojumu Nr. 433 “Par valsts pētījumu programmu “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai”” (turpmāk – MK rīkojums), 25. septembrī izsludināja Valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektu konkursu.

Izsludinātajā konkursā tika iesniegti 16 projektu pieteikumi, no kuriem finansējums tika piešķirts pieciem projektiem 2 985 088 *euro* apmērā. Viena projekta pieteikuma minimālais finansējums ir ne mazāks kā 400 000 *euro* un maksimālais finansējums ir ne lielāks kā 600 000 *euro*. Projekti tiek īstenoti 3 gadus no 2018. gada 1. decembra līdz 2021. gada 30. novembrim. Projektus īsteno piecas starpdisciplināras pētnieku grupas no 9 zinātniskajām institūcijām, apvienojot 112 zinātniekus un 53 studējošos. Informācija par finansētajiem projektiem apkopota 1. attēlā.

2020. gada jūlijā projekti sasniedza īstenošanas vidusposmu un, ievērojot MK noteikumu 44. punktu un konkursa nolikuma[1] 51. punktā noteikto, projektu īstenoņāji iesniedza projektu vidusposma zinātniskos pārskatus.

2020. gada 27. oktobrī norisinājās šīs valsts pētījumu programmas vidusposma konference, kuras dalībnieki tika informēti par finansētajiem projektiem un to sasniegumiem līdz īstenošanas vidusposmam. Konferenci organizēja LZP kopā ar Izglītības un zinātnes ministriju un valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektu īstenoņājiem – Latvijas Universitāti (LU), Vidzemes augstskolu (ViA), Latvijas Zinātņu akadēmiju (LZA) un Latvijas Nacionālo bibliotēku (LNB). Konferences ieraksts pieejams [LZP YouTube kanālā](#).

[1] Valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektu pieteikumu atklātā konkursa nolikums pieejams [šeit](#).

Attēls 1. Valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” finansētie projekti

Projekta nosaukums un numurs	Projekta vadītājs	Institūcijas statuss (ZI - zinātniskā institūcija)	Institūcija	Kopējais finansējums (EUR)
Individa, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos (Nr. VPP-IZM-2018/1-0018)	Guntis Zemītis	Projekta iesniedzējs	Latvijas Universitāte	540 000,00
		Sadarbības partneris (ZI)	Daugavpils Universitāte	60 000,00
Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību (Nr. VPP-IZM-2018/1-0013)	Gatis Krūmiņš	Projekta iesniedzējs	Vidzemes Augstskola	423 475,38
		Sadarbības partneris (ZI)	Rīgas Stradiņa universitāte	176 363,38
Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā (Nr. VPP-IZM-2018/1-0005)	Baiba Rivža	Projekta iesniedzējs	Latvijas Zinātņu akadēmija	150 000,00
		Sadarbības partneris (ZI)	Latvijas Lauksaimniecības universitāte	195 000,00
		Projekta iesniedzējs	Latvijas Universitāte	120 000,00
		Sadarbības partneris (ZI)	Agroresursu un ekonomikas institūts	15 000,00
		Projekta iesniedzējs	Rīgas Stradiņa universitāte	120 000,00
Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību (Nr. VPP-IZM-2018/1-0022)	Vija Daukšte	Projekta iesniedzējs	Latvijas Nacionālā bibliotēka	395 250,00
		Sadarbības partneris (ZI)	Vidzemes Augstskola	190 000,00
Ilgtermiņīgās un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem (Nr. VPP-IZM-2018/1-0015)	Zaiga Krišjāne	Projekta iesniedzējs	Latvijas Universitāte	470 001,25
		Sadarbības partneris (ZI)	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija	60 000,00
		Sadarbības partneris (ZI)	Latvijas Lauksaimniecības universitāte	69 998,75

levērojot MK noteikumus un konkursa nolikumu, katra projekta vidusposma zinātniskā pārskata izvērtēšanai tika piesaistīti divi ārvalstu eksperti. Abi eksperti veica individuālo vērtējumu, savukārt viens no ekspertiem sastādīja arī konsolidēto vērtējumu ciešā sadarbībā ar otru ekspertu. Konsolidētajā vērtējumā abi eksperti vienojās par vērtējumu projekta vidusposma zinātniskajam pārskatam un apkopoja individuālajos vērtējumos sniegtos komentārus un rekomendācijas turpmākai projektu īstenošanai. Piesaistītie ārvalstu eksperti izvērtēja projekta zinātnisko kvalitāti, projekta rezultātu ietekmi, kā arī projekta īstenošanas iespējas un nodrošinājumu. Zinātnisko pārskatu izvērtēšanas rezultātā ekspertiem bija jāsniedz lēmums – projektu turpināt vai projektu neturpināt. Visiem valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektiem tika piešķirts vērtējums “projektu turpināt”.

LZP Ekspertīzes un analītikas nodaļa, atbilstoši MK noteikumu 50. punktam un konkursa nolikuma 55. punktam ar tā apakšpunktiem 55.1. – 55.5., ir sagatavojusi vidusposma ziņojumu par programmas īstenošanu.

Vidusposma ziņojums ir strukturēts četrās sadaļās:

- Projekta mērķu un programmas tematisko uzdevumu izpildes atspoguļojums;
- Zinātniskās ekspertīzes rezultātu apkopojums;
- Programmas zinātnisko rezultātu (kvantitatīvo rādītāju) apkopojums;
- Programmas sociālekonomiskās ietekmes atspoguļojums.

PROJEKTA MĒRĶA UN TEMATISKO UZDEVUMU IZPILDE

Lai programmas ietvaros īstenotu zināšanu bāzes attīstīšanu atbilstoši konkursa nolikumam, katra projekta pieteikumā bija jānorāda tikai viens no MK rīkojuma 6. punktā norādītajiem uzdevumiem. Līdz ar tematisko uzdevumu īstenošanu, projektu ietvaros tiek risināti jautājumi par Latvijas izaicinājumiem demogrāfijā un migrācijā, par daudzveidīgiem Latvijas kultūras un kultūrvēsturiskiem procesiem, par Latvijas valsts vērtībām, sabiedrības institūciju pārvaldības jomu funkcionēšanu, kā arī par Latvijas valstiskuma idejas ģenēzi Latvijā un tās kultūrvēsturiskiem priekšnosacījumiem kopējā Latvijas vēstures procesā.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 **“Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību”**, kuru vada Dr. hist. Gatis Krūmiņš, mērķis ir izveidot stabilu zināšanu bāzi un izstrādāt un pārbaudīt iespējamus rīcības modeļus atbildīgas un aktīvas Latvijas pilsoniskās sabiedrības pilnveidošanai.

Šis projekts īsteno MK rīkojuma 6.2. uzdevuma izpildi: “attīstīt zināšanu bāzi par Latvijas valsts vērtībām, sabiedrības institūciju pārvaldības jomu funkcionēšanu, par vērtību attīstību Latvijas teritorijā vēstures gaitā, par demokrātisko vērtību nozīmi, par valsts tiesībām un to attīstību ietekmējošiem faktoriem, par Eiropas Savienības pārvaldības institūcijām un politikām, par sabiedrības tiesībām, par atbildību un līdzdarbošanās mehānismiem valsts kopējās attīstības procesā, par sabiedrības vērtību ietekmi uz tās rīcību, par faktoriem, kas ietekmē sabiedrības viedokļus, kā arī izstrādāt iespējamus rīcības modeļus atbildīgas, aktīvas un Latvijai piederīgas pilsoniskās sabiedrības pilnveidošanai”.

Projekta ietvaros tiek veikta padziļināta izpēte par Latvijas valsts vērtībām, valsts institūciju pārvaldes darbības jomām, vērtību attīstību Latvijas teritorijā vēstures gaitā. Projekta komanda apskata jautājumu par demokrātisko vērtību svarīgumu, valsts tiesībām un to attīstību ietekmējošiem faktoriem. Īpaša uzmanība tiek pievērsta Eiropas Savienības pārvaldības struktūrām un politikām saistībā ar pilsoniskās sabiedrības attīstības tematu, kā arī sabiedrības tiesībām. Atbildības un sadarbības mehānismi valsts vispārējās attīstības procesā un veidi, kā sabiedrības vērtības ietekmē tās rīcību, tiek pētīti gan makro, gan mikro līmenī, koncentrējoties, pirmkārt, uz strukturālajām ietekmēm un, otrkārt, uz personu pozicionēšanos un rīcību.

Projekta pirmajā pusē galvenais uzdevums bija izpētīt un attīstīt zināšanu bāzi. Projektā nosprausti divi teorētiskie virzieni – institucionālā un politiskā kultūras pieeja, un tie tiks izmantoti, lai labāk izprastu līdzdalības demokrātijas un politiskās uzticības attīstības dinamiku Latvijas sabiedrībā.

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumiem jaunu pilsoniskās līdzdalības formu, digitāli iespējotu līdzdalības formu, plašsaziņas līdzekļu lietotprasmes un pilsoniskās līdzdalības izpētē, tika veikts pētījums par saikni starp medijpratības praksi un pilsonisko līdzdalību Latvijas jauno pieaugušo (18 – 30 gadu vecumā) vidū. Sākotnējā rezultātu analīze uzrāda, ka jaunieši, kuri ir prasīgāki mediju patērētāji, arī vairāk nodarbojas ar pilsonisko darbību, līdz ar to secināts, ka plašsaziņas līdzekļu lietotprasmes funkcionālam un kritiskam patēriņam ir svarīga loma pilsoniskās aktivitātes izskaidrošanā.

Būtiska nozīme pētījumu veikšanā par vērtību veidošanos un pilsoniskās līdzdalības kultūru Latvijā – vēsturiskajām perspektīvām un mūsdienu tendencēm, ir grāmatas “Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji” publicēšanai. Pētījumā par mūsdienu pilsoniskās līdzdalības vērtību un kontekstu interpretāciju Latvijā ir izstrādāta kvalitatīvās pētniecības metodika fokusa grupu diskusijām un intervijām ar jauniešu un emigrantu dalību. Līdz projekta īstenošanas vidusposmam notikušas 14 fokusa grupas ar 115 dalībniekiem no Latvijas. Eiropas vērtību un uztveres kontekstā tika pilnveidoti trīs galvenie virzieni: jauniešu loma sabiedrības procesos Eiropas Savienības (ES) kontekstā, sieviešu loma sabiedrības procesos ES kontekstā un politisko partiju eiropeizācija. Tāpat arī projekta ietvaros izveidots integrētas valsts attīstības un stratēģiskās komunikācijas stratēģijas ieviešanas modeļa prototips.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 **“Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem”**, kuru vada Dr. geogr. Zaiga Krišjāne, mērķis ir izvērtēt un rast risinājumus migrācijas un demogrāfijas izaicinājumiem, lai sekmētu ilgtspējīgas un saliedētas sabiedrības attīstību Latvijā.

Šis projekts īsteno MK rīkojuma 6.5. uzdevuma izpildi: “attīstīt zināšanu bāzi par Latvijai nozīmīgiem izaicinājumiem demogrāfijā un migrācijā, par iedzīvotāju skaita samazināšanos saistībā ar migrāciju un dzimstības līmeni, par reģionālo kontekstu šajos jautājumos, par kultūras nozīmi reģionu revitalizācijā, kā arī par talantīgu speciālistu migrācijas jautājumiem, tostarp par intelektuālā darbaspēka aizplūšanu un ieplūšanu”.

Pētījums sniegs datus balstītu analīzi, aplūkojot migrācijas daudzveidīgo ietekmi uz demogrāfiskajām pārmaiņām un reģionālajām atšķirībām. Īpaša uzmanība tiek pievērsta talantu un augsti kvalificētu profesionāļu migrācijas ietekmei uz cilvēkkapitālu, tai skaitā vērtējot izglītības institūciju lomu cilvēku kapitāla piesaistē un noturēšanā. Tāpat tiek analizēta kultūras nozīme reģionu revitalizācijā. Projekta rezultāti sniegs izvērstu analīzi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem, akcentējot sociālo ilgtspēju un iekļaujošu izaugsmi. Izvērtējot demogrāfisko un migrācijas procesu daudzveidību, projekta īstenošanā izstrādās pētniecībā balstītus ilgtspējīgas rīcībspolitikas risinājumus iedzīvotāju novecošanās un depopulācijas jautājumos.

Projekta pārskata periodā organizētas sešas reģionālās ideju darbnīcas ar mērķi noskaidrot reģionālās problēmas un izaicinājumus, ar ko saskaras iedzīvotāji, kāda ir iedzīvotāju koncentrēšanās un pārvietošanās reģionā, kāda ir kultūras un izglītības nozīme reģiona attīstībai, kā arī rast priekšlikumus migrācijas un demogrāfijas izaicinājumu mazināšanai. Projekta līdzšinējie sasniegtie rezultāti un izdarītie secinājumi pieejami astoņos zinātniskajos rakstos. Piemēram, veikts pētījums par cirkulāro migrāciju jaunu migrantu vidū (vecumā no 16 līdz 35 gadiem), koncentrējoties uz diviem galvenajiem jēdzieniem – cilvēkkapitāls un apmierinātība ar dzīvi. Pētījumā identificētas būtiskas atšķirības cilvēkkapitālā un apmierinātībā ar dzīvi atbilstoši sociāli ekonomiskajam un ģeogrāfiskajam kontekstam. Savukārt pētījumā par jauno rumāņu un latviešu atgriešanās faktoru, ņemot vērā jaunāko globālo ekonomisko krīzi (GEC) secināts, ka remigrācija ir saistīta ar ekonomiskajiem apstākļiem, ģimenes dzīvi, atkārtotu adaptācijas pieredzi un ilgām pēc mājām. Rezultāti arī apstiprināja, ka ekonomiskās krīzes apstākļos jauniešu migrācija ir kļuvusi daudzveidīgāka un sarežģītāka. Projekta ietvaros veikts pētījums par veselīgu un aktīvu dzīvi pirmspensijas un pensijas vecumā, lai atklātu izmaiņas un nevienlīdzību saistībā ar aktīvām vecumdienām un sabiedrības veselību.

Tāpat arī veikts pētījums ar mērķi noteikt sociāldemogrāfisko faktoru atbilstību ekonomiskajai aktivitātei individuālā līmenī un identificēt grupas, kuras ir neaizsargātākās pret ekonomisko neaktivitāti. Noskaidrots, ka visneaizsargātākie pret ekonomisko neaktivitāti ir cilvēki ar pamatzglītību un personas, kas tautas skaitīšanas laikā dzīvoja laukos. Attiecībā uz profesiju tautas skaitīšanas laikā neaizsargātākās grupas ir lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības darbinieki, amatnieki, kā arī vienkārši strādnieki. Attiecībā uz ģimenes stāvokli visneaizsargātākā grupa ir vientuļi vīrieši. Tika analizētas arī studentu mobilitātes vispārējās tendences Latvijā studentu mobilitātes kontekstā pasaulē un pētīta uz kompetenci balstītas profesionālās izglītības satura projektēšana, ņemot vērā mācību programmu struktūras, modeļu un principu veidošanu. Tāpat veikts pētījums arī par mājokļiem un sociāldemogrāfiskiem izaicinājumiem lielajos mikrorajonos Rīgā.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "**Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos**", kuru vada Dr. hist. Guntis Zemītis, mērķis ir pētīt komunikāciju starp valsti, sabiedrību un indivīdu, politiskās un sociālās kontroles ietekmi uz attieksmi pret valsti un sociālo drošību, kā arī politisko, sociālo un kultūras vērtību transformācijas procesu Latvijā 16. - 20. gadsimtā.

Projekts īsteno MK rīkojuma 6.5. uzdevuma izpildi: “attīstīt zināšanu bāzi par Latvijas valstiskuma idejas ģenēzi Latvijā, tās kultūrvēsturiskajiem priekšnoteikumiem kopējā Latvijas vēstures procesā, par demokrātisko vērtību nozīmi valsts un sabiedrības attīstībā un funkcionēšanā, par zināšanu kultūras attīstību dažādos vēstures periodos, par pilsoniskas un iekļaujošas sabiedrības veidošanos un tās kopīgām vērtībām Latvijas vēsturē un mūsdienās, par dažādu etnisko un sociālo grupu lomu Latvijas kultūras vēsturē un valstiskuma veidošanās procesā, par kolektīvās atmiņas lomu mūsdienu politikā un valsts sabiedriskajos procesos, kā arī par Latvijas tautsaimniecības un tehnoloģiju attīstības vēsturi sabiedrības kultūras un identitātes veidošanās eiropeisko vērtību kontekstā, par sabiedrības adaptēšanās spēju dažādu ģeopolitisku un ekonomisku izaicinājumu kontekstā, par ētikas jautājumiem tehnoloģiju attīstībā”.

Šī projekta ietvaros vēsturnieku, sociologu, juristu un teologu starpdisciplināra, kvalificētu zinātnieku komanda, piesaistot studentus, veic jaunākās historiogrāfijas apzināšanu un avotu izpēti ar mērķi piedāvāt sabiedrībai un nozares pārstāvjiem jaunas zināšanas par to, kā laikā no 16. līdz 20. gs. reliģisko, filozofisko, sociālo ideju izplatības, ārēju un iekšēju faktoru ietekmes rezultātā sabiedrībā nostiprinājās to vērtību summa, kas noveda pie demokrātiskas, pilsoniskas republikas izveides. Tiek pētīta vēsturiskās atmiņas nozīme, neatkarības idejas nosargāšana okupācijas gados un nacionālā pretošanās kustība, kuru rezultātā tika atjaunota neatkarīga valsts, kurā attīstās daudznacionāla kultūra un iekļaujoša sabiedrība. Īpaša uzmanība pievērsta dažādu etnisku, sociālu un reliģisku grupu devumam Latvijas valstiskuma un kultūras daudzveidības izveidē un saglabāšanā. Pētnieku uzmanības lokā ir arī sabiedrības drošības nodrošinājums, tā kompleksā daba un indivīda pārliecības loma valsts drošības stiprināšanā.

Starptautiskā konference “Anthropology of Political, Social and Cultural Memory: Practices in Central and Eastern Europe”, kas tika organizēta, lai atzīmētu projekta vidusposmu, tika veltīta demokrātisko vērtību aizsardzībai. Dr. sc.soc. Vladislava Volkova vadītā pētnieku grupa un Dr.hist. Irēnas Salenieces vadītā Daugavpils Universitātes pētnieku grupa nodarbojas ar atmiņas pētniecību. Projekta gaitā pētnieki pirmo reizi pievērsušies vēsturnieku darba novērtēšanai gan padomju periodā, gan mūsdienās. Projekta ietvaros sagatavots un publicēts rakstu krājums “Vēstures zinātne Latvijā - 27 gadi pēc neatkarības atjaunošanas. Joprojām krustcelēs?”. Vienlaikus tiek veikti pētījumi par sabiedrības, īpaši nacionālo minoritāšu, kultūras atmiņu. Šādi pētījumi ir nozīmīgi etniski atšķirīgajā Latvijas austrumu daļā – Latgales kultūrvēsturiskajā reģionā, kur pētījumu veic Daugavpils Universitātes pētnieku grupa Irēnas Salenieces vadībā. Šī grupa ir iesaistīta pētījumu rezultātu publicēšanā Daugavpilī, ieskaitot pētījumus, kas atspoguļo holokausta vēsturi Daugavpilī un tās apkārtējās teritorijās.

Projekts attīstījis starptautisku sadarbību, proti, papildus sadarbībai ar trim Baltijas valstu pētniekiem, notiek arī cieša sadarbība ar poļu vēsturniekiem, Baltkrievijas un Krievijas zinātniekiem.

Tiek īstenots pētnieciskais darbs Baltkrievijas arhīvos par Inflantijas polonizāciju 16.-18. gs. Tāpat ir uzsākta sadarbība ar Vitebskas, Minskas un Polockas pētniekiem, organizējot Latvijas un Baltkrievijas pārrobežu mutiskās vēstures ekspedīciju, lai apkopotu un salīdzinātu reģiona vietējo iedzīvotāju atmiņas. Sadarbībā ar Latvijas Krievu kultūras mantojuma institūtu norisinās darbs pie tiešsaistes enciklopēdijas www.russkije.lv attīstīšanas.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 **“Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību”**, kuru vada Dr. hist. Vija Daukšte, mērķis ir veicināt dokumentārā mantojuma izpēti Latvijas un ārpus Latvijas esošās atmiņu institūcijās un nodrošināt to atvērtu un brīvu pieejamību šī brīža un nākotnes paaudzēm.

Projekts īsteno MK rīkojuma 6.4. uzdevuma izpildi: “attīstīt zināšanu bāzi par daudzveidīgiem Latvijas kultūras un kultūrvēsturiskiem procesiem, par sabiedrības kultūras un identitātes veidošanos, par izpausmēm sabiedrībā, kas saistītas ar rietumu demokrātijas un kultūras vērtību apdraudējumu, par citu kultūru vērtību un reliģiju attīstību un ietekmes potenciālu Latvijas kultūrtelpā nākotnē, tai skaitā dažādās jauniešu subkultūrās”.

Projekta pamatā ir jauns attiecību modelis starp dokumentārā mantojuma glabātājinstitūciju (Latvijas Nacionālā bibliotēka), universitāti (Vidzemes Augstskola) un mantojuma kopienām (vai šo kopienu pēcteciem, studējošajiem, u.c.). Projekta pētniecības tēmas apzināti ir izvēlētas tādas, kuras ir maz iepriekš pētītas, iesniedzoties vēstures periodā līdz pat 13. gs., pievēršoties neērtām pētniecības tēmām un paceloties pāri etniskajiem un valodas ierobežojumiem. Izvēlētas tēmas bagātinās vispārpieņemtās zināšanas Latvijas vēsturē un kultūrā, ienesot jaunus stāstus un to interpretācijas. Projekta rezultātā tiks veicināta pašvaldību un tūrisma industrijas spēja pielietot šīs zināšanas vietējās labklājības vairošanā un sekmēta dokumentārā mantojuma aktīvāka iekļaušana tūrisma studijās, tūrisma un vietējo kopienu norisēs. Tāpat projekta īstenošanas ļaus daudzveidīgāk popularizēt konkrētas Latvijas vietas un vēstures stāstus, kā arī Latviju kopumā.

Lai veicinātu Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) digitālo resursu bagātības izmantošanu un izpratni akadēmiskajos pētījumos un arī sabiedrībā kopumā, ir veikts darbs pie digitālo pētījumu metožu izmantošanas humanitārajās zinātnēs. Šādu prasmju un zināšanu attīstīšana ļautu sniegt pakalpojumus teksta un datu iegūšanas, metadatu iegūšanas, teksta analīzes, ģeogrāfiskās informācijas sistēmu (GIS) un datu vizualizācijas vajadzībām. Ir izveidots latviešu romānu (1979-2020) korpuss (digitalizācija, segmentēšana, optiskās rakstzīmju atpazīšanas korekcijas, metadatu izveide teksta kodēšanas iniciatīvai (TEI)). Šis korpuss ir iekļauts COST Distant Reading Action ELTeC Eiropas jauno datu kopā. Ir uzsākta sagatavošanās periodisko tekstu paraugu korpusa izveidei (materiālu atlase, datu izguves darbplūsmas plānošana) un uzsākta slavenās latviešu rakstnieces Regīnas Ezeras prozas korpusa izveide.

Līdz vidusposmam ir norisinājusies materiālu vākšana, identificēšana LNB Speciālo krājumu kolekcijās un citās atmiņu krātuvēs. Tālākā izpētes procesā noticis darbs pie identificētā materiāla sistematizēšanas, satura analīzes, aprakstīšanas, konceptualizēšanas, ticamības pakāpes noteikšanas, transkribēšanas un tulkošanas. Vairumā gadījumu šie vēstures avoti ir izlasāmi un atšifrējami tikai speciālistiem gan valodas, gan rakstības, gan vēsturiskā konteksta dēļ. Tālākā izpēte tika saistīta ar identificētā avotu materiāla kritisku analīzi, salīdzināšanu, pētījumu metodoloģijas izvēli un pētījuma tēmu noteikšanu atbilstoši projektā nospraustajiem mērķiem. Projekta pētnieku grupa ir fokusējusi savus pētījumus uz tēmām, kuras ļauj izprast un atsegt Rietumeiropas kristīgajai jeb latīņu kultūrai raksturīgās vēsturiskās aprises mūsdienu Latvijas teritorijā dažādos vēstures periodos. Līdz īstenošanas vidusposmam veiktais izpētes darbs ir sagatavojis priekšnoteikumus publikācijām un citām projekta publicitātes norisēm. Empīrisko pētījumu gaitā notiek izpēte, kā dokumentārais mantojums jauniegūto zināšanu pārneses ceļā var kļūt par dalībnieku mūsu vēsturiskās atmiņas refleksijās.

Turpinās darbs pie digitālo kolekciju veidošanas un papildināšanas: arhaiskās Latvijas kartes (16. – 18. gs.), Brāļu draudzes rokkraksti, vēsturisko karšu telpiskā modelēšana un ģeogrāfiskā atsauce Latvijas karšu portālā. Projekta vidusposmā tika veikts pētījums par informācijas strukturēšanu un atrašanu tiešsaistē un tās draudzīgumu lietotājam. Lietotāju pieredzi plānots izpētīt, izmantojot Tobii rīku. Viidusposmā datu analīze vēl norisinājās, taču sākotnējie rezultāti norādīja, ka LNB vietnē informācija nav pietiekami skaidra, tādēļ plānots izstrādāt rekomendācijas risinājumiem. Viduspomā uzsākts pētījums par atsevišķu fundamentālo pētījumu rezultātu izmantošanas potenciālu kultūrvēsturiskas informācijas par vietnēm popularizēšanai, integrējot tehnoloģiskos risinājumus ar radiofrekvenciālās identifikācijas elementiem brīvdabas pasākumos. Pētījums ļaus izdarīt secinājumus par tehnoloģiju izmantošanas iespējām dokumentārā mantojuma izmantojamībai. 16. – 18. gadsimta karšu pētījumi ir palīdzējuši argumentēt LNB karšu portāla pārveides nepieciešamību.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 “**Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā**”, kuru vada Dr.hab.oec. Baiba Rivža, mērķis ir sagatavot vadlīnijas Latvijas valsts tālākai ilgtermiņai attīstībai, izceļot galvenos rīcības modeļus globālos izmaiņu procesu apstākļos, no kuru ietekmes valstij izvairīties nav iespējams (scenāriju izstrāde analītiskā tīkla metodes (ANP) un hierarhiju analīzes (AHP) rīcības modeļiem).

Projekts īsteno MK rīkojuma 6.3. uzdevuma izpildi: “attīstīt zināšanu bāzi par globālām ģeopolitiskām un starptautiskām norisēm, kā arī par potenciālām sabiedrības radikalizācijas tendencēm, kas tiešā vai netiešā veidā ietekmē Latvijas iekšējo un ārējo drošību, iedzīvotāju labklājību, kā arī ekonomikas attīstību, tādējādi veidojot starptautisko kontekstu valsts attīstībai”.

Pētījuma gaitā tiek veikta pasaules ģeopolitisko un starptautisko procesu ietekmes izvērtēšana uz Latvijas tautsaimniecību un sabiedrību, skaidrojot dažādo ietekmes faktoru specifiskās izpausmes Latvijas telpā katrā no ietekmes variantiem.

Vienlaicīgi tiek apkopots dažādu sabiedrības grupu viedoklis par notiekošajām pārmaiņām, to vērtējums un gatavības pakāpe iekļauties pārmaiņu procesos, tai pat laikā saglabājot valsts un tās tautas kultūrvēsturiskās vērtības. Meklētas variācijas objektīvi notiekošo pārmaiņu un sabiedrības izpratnes par šiem procesiem tuvināšanai, lai sekmētu saliedētākas sabiedrības veidošanu, kas gatava kopdarbībai valsts un reizē arī sava personīgā labuma interesēs. Projekta vidusposmā ir pabeigts pirmais projekta uzdevums (novērtēt globālos ģeopolitiskos un starptautiskos procesus un to ietekmi uz Latviju), un uzsākts darbs pie otrā uzdevuma izpildes (ieskicēt ilgtspējības virzītu Latvijas ekonomisko un sociālo modeli, kas atbilst globālo procesu radītajiem rezultātiem). Tika veikta reprezentatīvā aptauja (N=1004) par valsts pētījumu programmā identificētajām tēmām, kas saistītas ar starptautisko politiku, tai skaitā, globālo drošību, radikalizāciju un labklājību.

Reprezentatīvās aptaujas dati liecina, ka lielākajai daļai respondentu ir liela paļaušanās uz tādu sociālo kapitālu, kas veidojas attiecībās ar tuvajiem cilvēkiem, bet pastāv grūtības veidot un uzturēt attiecības ar personiski ilgstoši nepazīstamiem cilvēkiem. Tas kavē zinātnes ietilpīgas ekonomikas veidošanos. Starp personiskās drošības faktoriem ("Kas man liek justies droši?") respondenti izvēlas tos, kas saistīti ar sevi, radiem un tuvākajiem draugiem (valsts iestādes un NVO tiek pieminētas reti, un uzticēšanās valsts iestādēm ir zema), tomēr respondenti nevēlas iesaistīties politikā, lai uzlabotu valsts pārvaldību. Pēdējo piecu gadu laikā paļaušanās uz konservatīvām vērtībām ir pieaugusi – respondenti izvēlas ietaupīt naudu, nevis iesaistīties riskantās ekonomiskās operācijās. Respondenti nesaskata valsts sociālās apdrošināšanas un tiesu sistēmu kā atbalstu individuālo risku vadībā.

Tāpat līdz vidusposmam veikts novērtējums par Latvijas situāciju klimata pārmaiņu jomā, kā arī par progresu stratēģiskās un politiskās struktūras (piemēram, adaptācijas stratēģijas un rīcības plānu) izstrādē saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (UNFCCC) Parīzes sanāksmes līgumu un ES pielāgošanas klimata pārmaiņām stratēģiju (pieņemta 2013. gadā). Veikts provizorisko klimata pārmaiņu Latvijā ietekmes novērtējums un to perspektīvākie mazināšanas un pielāgošanās pasākumi lauksaimniecības sektorā (ieskaitot siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas, agroekosistēmas pakalpojumus, citus vides, dabas un bioloģiskās daudzveidības jautājumus), tai skaitā novērtējot izmaiņas agrovīdēs rādītājos, ieskaitot kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) un Lauku attīstības programmas (LAP) pasākumu ietekmi.

Vienlaicīgi ir veikts jaunas lauksaimniecības prakses ieviešanas novērtējums, un rezultāti norāda, ka Latvijā, izņemot bioloģisko lauksaimniecību, klimata pielāgošanās pasākumi lauku saimniecību līmenī vēl nav ieviesti pietiekami un efektīvi, it īpaši salīdzinājumā ar citām ES valstīm Baltijas jūras reģionā. Ņemot vērā, ka atšķirībā no Lietuvas Latvijas un Igaunijas uzņēmējdarbības sektori joprojām atpaliek no ES vidējā līmeņa ne tikai digitālo tehnoloģiju integrācijas, bet arī cilvēkkapitāla ziņā, šīs problēmas tika analizētas projekta ietvaros, izmantojot Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksu (DESI) par 2014. – 2019. periodu.

Veikts četru Latvijas valsts pārvaldes institūciju – Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA), Valsts ieņēmumu dienesta (VID), Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) – salīdzinājums ar digitalizācijas novērtējuma metodi, atklājot, ka augstāko digitalizācijas līmeni sasniedza VID, iegūstot 64 punktus jeb 80%, VSAA ir vidējais digitalizācijas līmenis – 64%, savukārt PMLP un NVA – 56% jeb zems digitalizācijas līmenis. Līdz īstenošanas vidusposmam tika pārbaudīta mācību procesa digitalizācija augstākajā izglītībā un identificēti studentu viedokļi par digitālo rīku pielietojumu. Dati atklāja, ka vispopulārākais mācībspēku izmantotais rīks bija prezentācija (digitālajā vidē), kam sekoja e-mācību vides platformas izmantošana. Tiem sekoja Smart Board un digitālās eksāmenu platformas, bet pārējie digitālie rīki (mobilās lietojumprogrammas, simulācijas spēles, sli.do) tika minēti retāk. Pētījuma secinājumos norādīts, ka respondenti atsaucās tikai uz nelielu skaitu visu universitātēs izmantoto rīku un ka viens no iemesliem varētu būt digitālo rīku definīcijas trūkums vai arī digitālo rīku izmantošanu mācībās respondenti uzskata par pašsaprotamu. Respondenti, lūgti norādīt arī digitālos rīkus, kurus viņi vēlētos izmantot programmu apguvē, galvenokārt norādīja, ka vēlas, lai viņu mācību iestādēs tiktu ieviesti lekciju videoieraksti, kā arī tiešsaistes lekcijas.

Līdz projekta vidusposmam veiktas 23 intervijas ar Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) sektora uzņēmējiem un mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) vadītājiem, ar mērķi apzināt un novērtēt faktorus, kas ietekmē e-komercijas izmantošanu MVU nozarē Latvijā un veikt faktoru novērtējumu, lai sagatavotu datus AHP analīzei. Vienlaikus tiek veikts pētījums ar mērķi novērtēt radikalizācijas un populisma negatīvās ekonomiskās sekas. 2019. gada aprīlī un maijā tika veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja sadarbībā ar SKDS par apņēmību protestēt pret pašvaldību lēmumiem, kas neatbilst iedzīvotāju interesēm.

Tāpat projekta ietvaros norisinās pētījums par attiecībām starp iedzīvotāju novecošanos un sociālo stratifikāciju un Latvijas ekonomikas stāvokli, sniedzot pārskatu par jaunākajām zinātniskajām pieejām, lai novērtētu dažādas pensiju reformas sekas, tostarp parametru pielāgojumu ietekmi, tādējādi nodrošinot pamatu turpmākiem pētījumiem par ilgtspējīgu pensiju sistēmu izstrādi, lai mazinātu novecošanās un sociālās stratifikācijas riskus sabiedrībā nākotnē. Vienlaicīgi ir uzsākts darbs pie projekta otrā uzdevuma izpildes, apkopojot informāciju par Latvijas ekonomikas tendencēm laika posmā no 2009. līdz 2018. gadam, kura ietvaros 110 pašvaldības tika sargrupētas pēc ekonomiskās attīstības līmeņa. Tāpat arī veikta ekspertu aptauja par pārmaiņu izraisītāju (valsts institūciju, pašvaldību un kopienas pārstāvošo iedzīvotāju) lomu valsts ilgtspējīgas attīstības veicināšanā, salīdzinot iegūtos datus ar līdzīgām aptaujām, kas veiktas 2015. un 2017. gadā. Iegūtie dati sniedza iespēju sīkāk novērtēt vai un kādas izmaiņas pārmaiņu izraisītāju darbībā ir notikušas pēdējo četru gadu laikā - kas ir uzlabojies un kas pasliktinājies, izmaiņu cēloņi, kā arī sekas, kas būtiski ietekmē valsts ekonomisko un sociālo attīstību.

ZINĀTNISKĀS EKSPERTĪZES REZULTĀTI

Ņemot vērā konkursa nolikuma 5. pielikumu par ekspertīzes veikšanas metodiku, LZP īstenoja projektu vidusposma zinātnisko pārskatu zinātnisko ekspertīzi, ar projektu sekretāru starpniecību piesaistot tos pašus starptautiskos ekspertus, kuri vērtēja attiecīgo projektu pieteikumus. Gadījumos, kad tas nebija iespējams, ekspertus atlasīja, ņemot vērā MK noteikumu 23. punktā minētos nosacījumus un ekspertu atbilstību vērtēt konkrētos projektus.

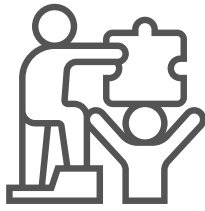
Projektu **zinātniskās kvalitātes** kritērija novērtēšanai ārvalstu eksperti izvērtēja, kā projekta zinātniskā grupa ir sasniegusi projekta pieteikumā plānoto līdz vidusposma pārskata nodošanas laikam, pamatā ņemot vērā vidusposma pārskata 1. nodaļu “Zinātniskā izcilība”, vienlaikus sasaistot to ar vidusposma pārskatu kopumā un projekta pieteikumu. Šajā sadaļā eksperti vērtēja projekta virzību tā mērķu un programmas uzdevumu sasniegšanā. Eksperti vērtēja arī zinātnisko grupu pētniecības kapacitāti un rezultātu nozīmi zinātnes nozares/u zināšanu bāzes papildināšanā. Tāpat arī tika sniegtas rekomendācijas turpmākai projektu īstenošanas gaitai.

Izvērtējot piecu projektu zinātniskos pārskatus projektu īstenošanas vidusposmā, eksperti kopumā atzina, ka projekti veiksmīgi virzās gan projektu, gan programmas uzstādīto mērķu sasniegšanas virzienā. Eksperti atzinīgi novērtēja augsto skaitu pieejamo rezultātu, tādējādi pamatojot projektu progresu. Līdzšinējie projektos izdarītie secinājumi, pēc ekspertu domām, vērtējami kā nozīmīgi. Dažos gadījumos eksperti norādīja, ka ziņojumā nepieciešams detalizēti aprakstīt datu ieguves procesu un aprakstīt, ar kādām problēmām un to risinājumiem saskārās zinātniskās grupas pētnieciskajā darbībā. Eksperti vairākkārt norādīja, ka vidusposma ziņojumos trūkst īstenotāju redzējuma par projekta kopainu un tā atsevišķu uzdevumu izpildi, veidojot vienotu un konsekventu naratīvu attiecībā uz projektu mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā, ka, projektiem sasniedzot vidusposmu, liela daļa pētījumu ir izstrādes procesā, eksperti ieteica sniegt precīzas norādes un kritiski izvērtēt to, cik lielā mērā sākotnējie mērķi tika sasniegti līdz vidusposmam. Vienlaikus aicinot sistemātiski analizēt jau paveikto un kritiski izvērtēt līdz vidusposmam plānoto, bet nenasniegto. Lai sniegtu ieskatu vietēja mēroga zinātniskās darbības publicitātē arī starptautiskajiem ekspertiem un citiem lasītājiem, eksperti aicināja šo aktivitāšu (konferenču, publikāciju, semināru) nosaukumus tulkot angļu valodā. Vienā gadījumā eksperti ieteica zinātniskajai grupai izvairoties no sadrumstalotas pieejas starp dažādām darba pakās apskatītajām tēmām, lai nodrošinātu visu nosprausto mērķu sasniegšanu un demonstrētu patiešām augstu pētniecības kapacitāti.

Projektu **rezultātu ietekmes** kritērija novērtēšanai ārvalstu eksperti izvērtēja, kā projekta zinātniskā grupa ir sasniegusi projekta pieteikumā plānoto līdz vidusposma pārskata nodošanas laikam. Sadaļas izvērtēšanā eksperti ņem vērā vidusposma pārskata 2. nodaļu "Ietekme", vienlaikus sasaistot to ar vidusposma pārskatu kopumā un projekta pieteikumu. Šajā sadaļā eksperti sniedza komentārus un ierosinājumus, lai projekti pilnīgāk sasniegtu paredzēto ietekmi un nodrošinātu iegūto zināšanu izplatīšanu zinātniskajā sabiedrībā un komunikāciju ar sabiedrību kopumā.

Izvērtējot piecu projektu ietekmes sadaļu zinātniskajos pārskatos projektu īstenošanas vidusposmā, eksperti secināja, ka projektu īstenošanas vidusposmā ir ievērojami pārsniegts plānoto publikāciju skaits, kas indeksētas *SCOPUS* un *Web of Science*, kā arī norsinājusies aktīva dalība konferencēs. Tāpat šajā īstenošanas posmā jau tiek plānota projektu pieteikumu sagatavošana citās pētniecības programmās, un iesniegtas pirmās rekomendācijas attiecīgās jomas rīcībpolitikas plānošanai. Vienā gadījumā eksperti izrādīja interesi par iesniegto projektu pieteikumu izvērtēšanas rezultātiem, kuri diemžēl nebija publicēti vidusposma ziņojumā. Projektu sociālekonomiskā ietekme jau šajā īstenošanas posmā vērtēta kā būtiska. Vienā gadījumā, izvērtējot projekta līdzšinējās publikācijas un aizstāvētos doktora un maģistra darbus, eksperti secināja, ka tādi zinātniskie rezultāti norāda uz zinātniskās grupas kapacitāti un starpdisciplināru atvērto datu un atvērtās zinātnes pieejas spēku. Pārskatā iekļaujot informāciju par pasākumiem, kuru ietvaros tiek publicēti projekta rezultāti, nepieciešams skaidri norādīt, kuri rezultāti tika/tiks prezentēti (konferencēs, semināros u.c.). Augsti novērtēta aktīvā un plašā sadarbība ar iesaistītajām pusēm – nevalstiskās organizācijas, valsts sektora pārstāvji, akadēmiskās institūcijas, kā arī komunikācija ar sabiedrību kopumā un, dažos projektos - iesaiste sadarbības tīklos ārvalstīs. Eksperti saskatīja projektu nozīmīgumu vietējo augstskolu un universitāšu, kā arī pašvaldību kapacitātes celšanā. Programmas ietvaros tiek veidots dialogs starp akadēmisko aprindu un citu nozaru pārstāvjiem, kas, pēc ekspertu domām, ir noderīgi politikas veidošanā. Būtiska sadaļa ietekmes novērtēšanā ir komunikācijas un publicitātes aktivitāšu dokumentēšanai, un eksperti atzina, ka projektu īstenotāji to veikuši detalizēti un daudzpusīgi, turklāt izvēlēti dažādi komunikācijas kanāli, bet ieteicams skaidri nodalīt dažādas mērķauditorijas. Ekspertu ieteikums, turpinot projektu īstenošanu, ir konkrētāk uzsvērt tieši projekta īstenošanas laikā veikto pētījumu un izdarīto secinājumu ietekmi, uzsverot tieši valsts pētījumu programmas finansējuma piešķirto nozīmi konkrēto uzdevumu risināšanā, tai skaitā, publikāciju un studiju noslēguma darbu sagatavošanā. Projektam, kurā starptautiskā sadarbība netiek izcelta, eksperti ieteica apsvērt iespēju uzsākt sadarbību ar pētniekiem ārvalstīs, īpaši plānojot nākotnes pētniecības iespējas, startējot Eiropas līmeņa projektu konkursos.

Projektu īstenošanas iespēju un nodrošinājuma kritērija novērtēšanai ārvalstu eksperti izvērtēja, kā projekta zinātniskā grupa ir sasniegusi projekta pieteikumā plānoto līdz projekta vidusposma pārskata nodošanas laikam, pamatā ņemot vērā vidusposma pārskata 3. nodaļu "Īstenošana", vienlaikus sasaistot to ar vidusposma pārskatu un projekta pieteikumu kopumā. Šajā sadaļā eksperti sniedza komentārus un ierosinājumus darba plāna koriģēšanai, kā arī izvērtēja projekta vadību, risku vadību un studējošo un zinātniskā grāda pretendentu iesaisti projektos.

Izvērtējot piecu projektu īstenošanas iespēju un nodrošinājuma sadaļu zinātniskajos pārskatos projektu īstenošanas vidusposmā, eksperti secināja, ka projekti norit pēc plāna, pildot noteiktos uzdevumus tā, kā bija plānots projektu pieteikumos. Ņemot vērā Covid-19 pandēmijas ietekmi, visu piecu projektu īstenošanā saskārās ar dažādiem ierobežojumiem, piemēram, nācās pārcelt vai atcelt plānotos seminārus un konferences. Tāpat trīs gadījumos konstatētas izmaiņas projekta darba grupā, un eksperti šo pārmaiņu vadību vērtēja kā efektīvu un piemērotu. Projektos pietiekami iesaistīti arī studējošie un doktora zinātniskā grāda pretendenti. Attiecībā uz turpmāku projektu īstenošanas gaitu, eksperti ieteica izstrādāt rīcības plānu un apzināt potenciālos riskus un to novēršanu, pielāgojot plānotās aktivitātes Covid-19 pandēmijas izraisītajiem apstākļiem.

PROGRAMMAS REZULTĀTI VIDUSPOSMĀ

Iesniegtajos projektu pieteikumos zinātniskās grupas paredzēja konkrētus zinātniskās darbības rezultātus un to izplatīšanu, norādot, ko plānots sasniegt līdz projekta izpildes vidusposmam un projekta kopējā izpildes laika posmā. Šos rezultātus projektu vidusposmu zinātnisko pārskatu ietekmes sadaļā izvērtēja arī piesaistītie starptautiskie eksperti. Tika vērtēts, vai paredzētais zinātnisko rezultātu veids un daudzums ir atbilstošs projekta pieteikumā solītajam, programmas un projekta mērķu sasniegšanai, projekta finansējumam un zinātniskās grupas kapacitātei. Paredzētie un sasniegtie zinātniskie rezultāti (kvantitatīvie rādītāji) apkopoti 2. attēlā. Pie sasniegtajiem rezultātiem ir uzskaitītas kopā gan jau iznākušās, gan arī iesniegtās publikācijas.

Attēls 2. *Finansēto projektu plānotie un sasniegtie zinātniskās darbības rezultāti līdz projektu īstenošanas vidusposmam (kvantitatīvie rādītāji).*

Zinātnisko rezultātu veids	Paredzēts pirmajos 18 mēnešos	Sasniegts pirmajos 18 mēnešos	Paredzēts visā projekta izpildes laikā	Sasniegts / paredzēts pirmajos 18 mēnešos (%)
Oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 % no nozares vidējā citēšanas indeksa*	1	5	8	500
Oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti Web of Science vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	11	42	55	381
Ziņojumi par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi	9	17	30	188
Sekmīgi nokārtots maģistra valsts (gala) pārbaudījums un noteiktā kārtībā aizstāvēts promocijas darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus	5	23	29	460
Anonimi recenzētas monogrāfijas	1	5	11	500

*Pārskata sagatavošanas laikā iespējams, ka publikācijām ietekmes faktors vēl netiek piemērots.

Projektu īstenošanai ievērojami pārsnieguši plānoto zinātniskās darbības rezultātu izpildi. Publicēti 5 oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50% no nozares vidējā citēšanas indeksa. Projektu īstenošanai sagatavoja vairākus oriģinālos zinātniskos rakstus, kas publicēti Web of Science vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, plānoto 11 rakstu vietā pārskata periodā sagatavoti 42 raksti. Šīs kategorijas zinātniskais rezultāts sasniedz vai pārsniedz vidusposmā plānoto visos piecos projektos. Plānojot rekomendāciju un/vai ziņojumu par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi izstrādā, projektu īstenošanai līdz vidusposmam paredzēja sagatavot deviņus ziņojumus, bet līdz pārskata periodam izstrādāja 17.

Horizontālā uzdevuma ietvaros par iesaisti izglītības procesā līdz projektu īstenošanas vidusposmam visu piecu projektu īstenošanai ir pārsnieguši plānoto sekmīgi nokārtoto maģistra valsts (gala) pārbaudījumu un noteiktā kārtībā aizstāvētu promocijas darbu skaitu. Pārskata periodā ir sagatavotas piecas anonīmi recenzētas monogrāfijas:

- projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" ietvaros publicēta monogrāfija "Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji";

- projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" ietvaros publicēta monogrāfija "Residential Change and Socio-demographic Challenges for Large Housing Estates in Riga, Latvia";

- projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" sagatavoti divi sējumi LNB Zinātniskie raksti nr. 5, nr. 6 un izstrādē ir sējums nr. 7.

Tikai viena no plānotajām monogrāfijām pārskata periodā nav iesniegta, jo tās aizkavēšanās saistīta ar jaunu un būtisku informācijas avotu atklāšanu, kuru izpēte un integrēšana monogrāfijā norisinās līdz 2020. gada beigām.

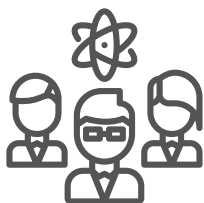
Tāpat tiek ņemts vērā arī tāds kvantitatīvais rādītājs kā "Citi pētniecības specifiskai atbilstoši projekta rezultāti", kas ietver tādas publikācijas, kuras projektu pieteikumos netika plānotas konkrētā skaitā, līdz ar to pārskata periodā nav vērtējams šo rezultātu sasniegtais pret plānoto. Papildus atsevišķu un iepriekš konkrēti nenoteiktu rezultātu vidū ir 24 anonīmi recenzētas publikācijas starptautiskos žurnālos un publikācijās (izņemot konferenču materiālus), 22 anonīmi recenzētas publikācijas Latvijas žurnālos un publikācijās (izņemot konferenču materiālus), 28 pilna teksta konferenču materiāli un 76 konferenču kopsavilkumi. Papildus sagatavotas 11 zinātniskās publikācijas, kas ierindojas ārpus minētajām kategorijām. Lai arī projektu īstenošanai atzīst, ka Covid-19 pandēmijas iespaidā nācās pārcelt dažādu iepilānotu pasākumu norisi, zinātniskās grupas ir veiksmīgi mobilizējušās publikāciju sagatavošanā. Ievērojami pārsniegtais pētniecības rezultātu skaits liecina par piesardzīgu sākotnējo projekta zinātnisko rezultātu plānošanu.

PROGRAMMAS SOCIĀLEKONOMISKĀ IETEKME

Valsts pētījumu programmas MK rīkojums Nr. 433 nosaka programmai vairākus kopīgus horizontālos uzdevumus, kurus, integrējot projekta īstenošanas procesā, jāizpilda visiem finansētajiem projektiem. Uzdevumu izpildei ir vairāki virzieni – cilvēkkapitāla attīstībai, sabiedrības un atbilstošo mērķa grupu informēšanai un iesaistei, kā arī programmas projektu īstenoātāju savstarpējai sadarbībai.

Cilvēkkapitāla attīstība

MK rīkojuma 7. punkta 7.1. apakšpunktā noteikti pieci horizontālie uzdevumi, kas jāīsteno visiem pieciem finansētajiem projektiem ar mērķi attīstīt cilvēkkapitālu, veidojot un attīstot individuālu zinātnieku starpdisciplināras un starptautiski konkurētspējīgas grupas, veicinot zinātnisko grupu sadarbību ar attiecīgām tautsaimniecības nozarēm, kā arī iesaistoties izglītības procesā, starptautiskās sadarbības tīklos un konsorcijs.

Veidot un attīstīt individuālu zinātnieku grupas programmas tematiskajās jomās

Īstenojot uzdevumu par individuālu zinātnieku grupu veidošanu un attīstīšanu programmas tematiskajās jomās, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 “Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību” īstenošanā iesaistītie 9 zinātnieki, 1 zinātniskais asistents un 11 studējošie no komunikācijas, politikas zinātnes, pārvaldības, vēstures, psiholoģijas nozarēm projekta laikā izveidojuši multidisciplināru zinātnieku grupu ar lielu kapacitāti un potenciālu īstenot projektu humanitārajās un sociālajās zinātnēs.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 “Ilgspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem” ietvaros ir izveidota starpdisciplināra 17 zinātnieku grupa, iesaistot vadošos demogrāfijas, ģeogrāfijas, socioloģijas, ekonomikas, statistikas, izglītības, tūrisma un migrācijas izpētes ekspertus. Pētnieku grupu veido trīs LU fakultāšu vadošie pētnieki – Dr.hab.oec. J.Krūmiņš (Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte un Biznesa, vadības un ekonomikas fakultāte), Dr.sc.soc B.Bela (Sociālo zinātņu fakultāte). Kā arī piesaistīti stratēģiskie partneri no reģionālajām augstskolām – Dr.sc.soc. D.Bīte (Latvijas Lauksaimniecības universitāte, LLU) un Dr.paed. V.Ļubkina (Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, RTA).

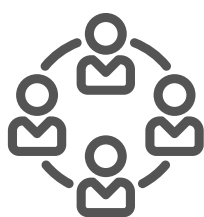
Atbilstoši projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos" uzdevumos formulētajiem tematiskajiem blokiem ir izveidotas 3 darba grupas:

- "Sociālās kontroles mehānismi: indivīda, sabiedrības un valsts attiecības";
- "Etnisko grupu loma, vieta un pašizpratne Latvijā: 20. gs. diskurss" ;
- "Centrs un perifērija – politiskā, sociālā un kultūras komunikācija 16.–20. gs. sākumā".

Visās grupās pārstāvēti – LU Latvijas vēstures institūts (LVI), LU struktūrvienību un Daugavpils Universitātes (DU) zinātnieki un abu sadarbības institūciju studējošie. Projekta pētījumos tiek izmantoti agrāk neapzināti vai nepietiekami izmantoti Latvijas un ārvalstu arhīvu dokumenti, atmiņu un mutvārdu vēstures pētniecības institūciju krājumos atrodamie avoti. Būtiska uzmanība tiek pievērsta arī aprītē jau ievestu arhīvu dokumentu un citu avotu kritiskai analīzei. Prasme avotus atklāt un pielietot pētījumos tiek nodota arī projektā iesaistītajiem studējošajiem.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" īstenotāju sadarbībā ir izveidota jauna 12 zinātnieku grupa, aptverot bibliotēkzinātni, literatūrzinātni, vēsturi, mākslas zinātni, filozofiju, ģeogrāfiju, digitālās humanitārās zinātnes, sociotehnisku sistēmu inženieriju un sociālās zinātnes ar mērķi padarīt mērķtiecīgu krājumu pētniecību un radīt jēgpilnus pārneses ceļus jauniegūtajām zināšanām.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" ietvaros LZA sadarbībā ar vadošiem partneriem (LU, LLU), kā arī no Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) un Agrolesursu un ekonomikas institūta (AREI) izvērtē tipiskāko tautsaimniecības transformāciju izpausmes un iezīmē tālākvirzību valsti veidojošajos reģionos.

Veidot un attīstīt starpdisciplināras starptautiski konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto jaunākās pētniecības metodes un tehnoloģijas

Lai īstenotu horizontālo uzdevumu par starpdisciplināras starptautiski konkurētspējīgas zinātnieku grupas attīstīšanu, zinātniskajā darbībā izmantojot jaunākās pētniecības metodes un tehnoloģijas, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" īstenotāji tematiskā uzdevumā iekļauto problēmjautājumu izpētei izmanto vairākas inovatīvas metodoloģijas un pieejas, piemēram, vērtību pētījumu tradīcijas "laušanu", demonstrējot kvalitatīvās pētniecības lietderīgumu vērtību un līdzdalības kultūras izpētē.

Projektā Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 plānoto datu ievākšanas instrumentu izstrāde notiek, savstarpēji sadarbojoties zinātniskās grupas dalībniekiem no dažādām jomām (psiholoģijas, politikas zinātnes, komunikācijas, vēstures u.c.), tādējādi savstarpējās mācīšanās procesā gūstot atziņas no citām zinātņu nozarēm, attīstot starpdisciplināru pieeju datu ievākšanā un analizē, audzējot zinātniskās grupas kapacitāti starpdisciplināru pētījumu īstenošanā.

Projektā Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" iesaistītie pētnieki pārstāv dažādus starptautiskus zinātniskās sadarbības tīklus, piemēram, Population-Europe demogrāfijas centru tīklu, Starptautiskās migrācijas pētnieku tīklu IMISCOE, Starptautiskās Ģeogrāfijas savienības "Global Change and Human Mobility" komisiju, Reģionālo studiju asociāciju, M.Planka Demogrāfijas institūtu Rostokā, kā arī aktīvi sadarbojas ar zinātniekiem no lielākajām Baltijas valstu un ārvalstu augstskolām.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos" ietvaros jaunās pētniecības metodes tiek apzinātas gan individuālā līmenī, saskaņā ar projekta plānu, iepazīstot jaunākos pētījumus savas zinātniskās tēmas historiogrāfijā, gan projekta starpdisciplināro grupu (vēsturnieki, juristi, teologi un sociologi) kopīgajos semināros un rīkotajās starptautiskās konferencēs. Jaunu pētniecības pieeju apguve un rezultātu prezentēšana notikusi, piedaloties 27 starptautiskās konferencēs.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" īstenošana paredz plašu starpdisciplināru metožu iesaisti, kas projekta ietvaros papildināta, izmantojot digitālo humanitāro zinātņu pieejamās pētniecības metodes, piemēram, digitālu datu radīšanu (teksta, skaņas, attēlu, video), arhivēšanu, apstrādi, vizualizāciju, analīzi un reprezentāciju u.c. Pētījuma saturs tiek veidots, izmantojot starpdisciplināro pieeju. Projekta īstenošanas vidusposmā, lai uzlabotu digitalizēta teksta kvalitāti, ir pārbaudīts jauns optiskās atpazīšanas risinājums (programmatūra Tesseract) arhaiskajai drukāšanai. Līdz ar to ir izveidota pūļa piesaistīšanas platforma - frakturs.lnb.lv, kurā tiek koriģēti teksta paraugi. Ir uzsākts darbs ar prototipa saskarni, kas saistīta ar Latvijas Nacionālo digitālo bibliotēku, kas ļaus veikt vienkāršas datu analīzes darbības un vizualizēt analīzes rezultātus. Ir uzsākts starpdisciplinārs pētījums par petroglifiem un iežu uzrakstiem smilšakmens atsegumos un alās Latvijā, izmantojot 3D metodes - lāzerskenēšanas un fotogrammetrijas metodes. Sadarbībā ar Rīgas Tehnisko universitāti, veikta Lībiešu upurālu lāzerskenēšana un sagatavots kopīgs akadēmiskais raksts.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" ietvaros, kopīgi sadarbojoties ekonomikas, socioloģijas, psiholoģijas, vadības, politikas, komunikācijas un inženierzinātņu zinātnieku grupām, tiek veikts pētījums, lai meklētu korelācijas starp sabiedrības un institucionālo faktoru saistību ar sociālo rīcību, tādējādi nodrošinot konkurētspējīgas zinātnieku grupas starpdisciplinārus pētījumu rezultātus. Projekta ietvaros plānots izpētīt un aprobēt jaunākās pārvaldības tendences un modeļus, kas veicina pēc iespējas lielākas sabiedrības daļas iesaisti notiekošajos procesos, veicina uzņēmējdarbību reģionos un attīsta radošumu. Lai novērtētu tautsaimniecības un sabiedrības modeļus globālo un eiropisko procesu kontekstā, tiek izmantota analītiskā tīkla metode (*the Analytic Network Process, ANP*), un hierarhiju analīzes metode (*Analytic Hierarchy Process, AHP*). Kopā ar Ziemeļvalstu Lauksaimniecības zinātnieku asociāciju (*Nordic Association of Agricultural Scientists*) tika uzsākti ikmēneša semināri par projektā aptvertajām tēmām. Projektā tiek plaši pielietotas slēdzienstatistikas metodes, meklējot korelācijas starp indivīda psiholoģiskajiem un sabiedrības institucionālajiem faktoriem, kas ierobežo un iespējo rīcību.

Attīstīt zinātnisko grupu sadarbību ar attiecīgo tautsaimniecības nozari, tostarp sagatavojot šai nozarei nepieciešamos speciālistus

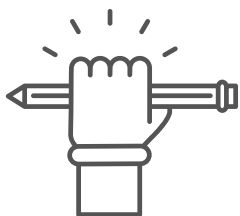
Lai īstenotu šo horizontālo uzdevumu, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" īstenotāji sagatavo jaunus speciālistus, iesaistot studējošos zinātniskās grupas darbā un izstrādājot valsts pārbaudījuma (gala) darbus projekta ietvaros. Tāpat šie speciālisti tiek iesaistīti rīcībpolitikas modeļu izstrādē un validēšanā, kā arī sadarbības īstenošanā ar projekta iesaistītajām pusēm

Līdz projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" vidusposmam projekta dalībnieki ir aktīvi sadarbojušies ar Latvijas Republikas ministrijām, darba devēju organizācijām, Latvijas Pašvaldību savienību un Baltijas, Polijas, Ukrainas un Bulgārijas universitātēm. Līdz projekta vidusposmam organizētas 10 starptautiskās konferences. Paredzēts, ka ar iegūtajiem rezultātiem tiks iepazīstināti sadarbības partneri - Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Pašvaldību savienība, Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padome un citas tautsaimniecību pārstāvošas organizācijas.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos" mērķa grupas ir skolotāji, muzeju un tūrisma jomas darbinieki, mediju pārstāvji, studenti, valsts iestāžu un pašvaldību darbinieki. Projekta ietvaros tiek realizēta divvirzienu sadarbība, informējot mērķgrupas par projekta gaitu un rīkojot publiskas lekcijas skolās (Līgatnē 2019. gada aprīlī), sniedzot ziņojumus muzeju rīkotajās konferencēs, sagatavojot populārzinātniskas publikācijas un intervijas sabiedriskajos medijos. Līdz šim norisinājusies sadarbība ar Latvijas Okupācijas muzeju un Valmieras muzeju. Projekta rezultātā plānots iesniegt rekomendācijas par jau esošiem politikas dokumentiem un iesniegt ieteikumus sabiedrības integrācijas politikas plānošanai, koordinācijai un īstenošanai.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" ietvaros tiek īstenota sadarbība ar Kultūras ministriju, vietējām pašvaldībām (piemēram, Preiļu, Valkas, Madonas, Saldus u.c.) un nevalstisko sektoru (t.sk. ar Latvijas Pašvaldību savienību). Jauno speciālistu sagatavošanai tiek īstenota 8 studējošo iesaiste projektā. Projekta īstenošanas vidusposmā aizstāvēti 6 maģistra darbi.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" ietvaros veiksmīgi attīstās sadarbība ar pašvaldībām kultūras programmu, tūrisma resursu un produktu uzlabošanā Valmierā, Cēsīs, Baltezerā, Āraišos, Liepā, Smiltēnē, Mazsalacā, Valmiermuižā, Rūjienā, Varakļānos. Tāpat zinātnieku grupa izstrādās rekomendācijas tūrisma nozares studiju programmu uzlabošanai, profesionālajām organizācijām, kā arī tūrisma politikas veidotājiem. Projektā ir iesaistīti sociālo zinātņu maģistrantūras studenti un projektā plānotie iegūstamie rezultāti sakrīt ar kompetenču izglītībā balstītu pieeju vispārējā izglītībā. Līdz projekta īstenošanas vidusposmam piesaistīti arī pētnieki no citām akadēmiskām institūcijām (LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta, Latvijas Mūzikas akadēmijas, LU Vēstures un filozofijas fakultātes, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas u.c.) pētniecības rezultātu aprobācijai, tādējādi paplašinot pētnieku loku, kas īsteno pētījumus par LNB kolekciju dokumentāro mantojumu, kas arī nākotnē rada labu pamatu sadarbībai un sinerģijai starp šīm institūcijām. Balstoties uz veiktajiem pētījumiem, uzņēmumiem tika sniegti ieteikumi par produktu piedāvājuma dažādošanu un tā konteksta paplašināšanu, piemēram, SIA "Liela muiža", SIA "Lauku ceļotājs", SIA "Valmiermuižas alus". Norisinājusies pieredzes apmaiņa ar Valmieras integrēto bibliotēku par novadpētniecības materiālu izmantošanu saziņai ar sabiedrību. Sadarbībā ar SIA "Mikrokods" veikta Gūtmaņālas un Skaņākalna smilšakmens atsegumu uzrakstu un petroglifu lāzerskenēšana.

Iesaistīties izglītības procesā, nodrošinot prakses un darba iespējas studējošajiem, kā arī attīstot ar programmu saistītas maģistrantūras un doktorantūras programmas

Lai īstenotu šo horizontālo uzdevumu, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 “Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību” īstenotāji projektā iesaistījuši 11 studējošos, tai skaitā sešus doktorantūras studentus, kam paredzēta būtiska loma visu projekta darba paku īstenošanā, gūstot plašu un padziļinātu pieredzi zinātniski pētnieciskā darba veikšanā, rezultātu publicēšanā un izplatīšanā, kā arī pētniecības rezultātu izmantošanā rīcībpolitiku formulēšanā

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 “Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem” pētnieki ir iesaistīti studiju procesā, dažāda līmeņa studiju programmu vadīšanā, noslēguma darbu vadīšanā, recenzēšanā un gala pārbaudījumu komisijās. Ņemot vērā, ka projektā lielākā daļa zinātniskās grupas dalībnieku ir vienlaikus atbildīgi par studiju kursiem savās fakultātēs, projekta rezultāti tiks plaši izmantoti Latvijas Universitātes studiju procesā. Piemēram, balstoties uz jau iegūtajiem rezultātiem, Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē uzsākta vairāku jaunu studiju kursu integrēšana ģeogrāfijas maģistra studiju programmā (piemēram, Pilsētu ģeogrāfija, Teritoriālās sistēmas un reģioni, Ģeogrāfiskā mobilitāte).

Projektā Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 “Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos” ir iesaistīti 7 studējošie, kas pārstāv visus studiju līmeņus – doktoranti, maģistranti un bakalauri, kas projekta tematikas ietvaros izstrādā savus promocijas, maģistra un bakalaura darbus, iesaistās lauka pētījumos. Līdz šim aizstāvēti divi doktora darbi. Projekta izpildītāji plāno integrēt jaunās zināšanas savos lekcijuursos, kas tiek lasīti ne vien LU un DU, bet arī citās augstskolās – Biznesa augstskolā Turība, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā, Baltijas Starptautiskajā akadēmijā, Rēzeknes Tehnoloģiju augstskolā, kā arī kvalifikācijas celšanas semināros vēstures skolotājiem.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 “Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” īstenošanā nodrošināta maģistra studiju programmu studentu nodarbinātība projektā kā zinātniskajiem asistentiem. Projekta izstrādē iesaistīts viens doktora grāda pretendents un četri maģistra studenti, savukārt kopumā projekta īstenošanā iesaistīti deviņi studējošie. Pētījuma gaitā identificētais dokumentārais mantojums tiek izmantots, lai papildinātu Vidzemes Augstskolas maģistra un bakalaura darbu pētījuma priekšmetu.

Līdz īstenošanas vidusposmam ir izstrādāti un aizstāvēti divi maģistra darbi, savukārt Latvijas Universitātes Sociālo un Humanitāro zinātņu fakultātēs ir sagatavoti un vadīti divi digitālajiem pētījumiem veltītie kursi, proti, "Digitālās humanitārās un sociālās zinātnes" un "Teksta datoranalīze un vizualizācija". Līdz vidusposmam ir sagatavoti ieteikumi izglītības iestāžu mācību satura papildināšanai. Dalība Latvijas Nacionālās komisijas ekoskolu un atmiņas institūciju pārstāvjiem rīkotajā sesijā, kuras ietvaros pārbaudīti 10 sagatavotie uzdevumi, kurus var izmantot izglītībā un organizēta sadarbība ar skolu skolotājiem mācību programmu izstrādē.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" ietvaros kopumā sākotnēji tika paredzēts izstrādāt 6 promocijas un 5 maģistra darbus, kuros tiks risināti projekta uzdevumu jautājumi. Līdz vidusposmam aizstāvēti 11 maģistra darbi, 1 bakalaura darbs un iesniegti vairāki promocijas darbi. Pētījuma īstenošanā iesaistītie 14 bakalaura, maģistra, doktorantūras studenti iegūst jaunas kompetences, piemēram, zināšanas par nozares teoriju un metodēm starptautiski atzītā līmenī, tiek gūta pieredze zinātniskajā komunikācijā. Vienlaikus tiek attīstīta spēja patstāvīgi veikt un koordinēt zinātniskos pētījumus un tiek uzlabotas prasmes izmantot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas ikdienas darbā. Vienlaikus studenti apgūst nozares specifikai atbilstošu informācijas avotu pielietošanu, kā arī tiek veikts praktisks darbs ar statistikas datu bāzēm. Studenti piedalās diskusijās un starptautiskajās zinātniskajās konferencēs, tādējādi uzlabojot savas prezentācijas un komunikācijas prasmes, iegūstot publiskās runas pieredzi.

Iesaistīties starptautiskās sadarbības tīklos un konsorcijs, kā arī īstenot projektus Eiropas Savienības ietvarprogrammas un citu starptautisko programmu ietvaros

Lai īstenotu šo horizontālo uzdevumu, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" īstenotāji sagatavojuši projektu pieteikumus Eiropas Savienības pētniecības un inovāciju atbalsta programmai "Apvārsnis 2020", EEZ un Norvēģijas grantu programmai. Projekts iesaistījies ESPAnet 2019 tīklā un PROMEBI vasaras skolā Oviedo Universitātē, Spānijā.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" īstenotāji aktīvi iesaistās starptautisko konferenču un semināru darbībā un organizēšanā. Līdz projekta īstenošanas vidusposmam projekta pētnieki sagatavojuši vairākus projektu pieteikumus gan nacionāla, gan starptautiska mēroga projektu konkursiem, tai skaitā, ERA.Net RUS Plus konkursā, Kultūras mantojuma un globālo pārmaiņu kopīgās plānošanas iniciatīvas (JPI CH) konkursā, Baltijas pētniecības programmā, Eiropas Savienības pētniecības un inovāciju atbalsta programmai "Apvārsnis 2020" u.c.

Lai veicinātu zināšanu apriti un starptautiskās pieredzes apmaiņu zinātnes telpā Latvijā, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 ietvaros organizēta starptautiska konference (240 dalībnieki).

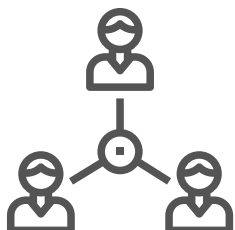
Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos" īstenotāji sadarbībā ar Luksemburgas Universitāti iesniedza projekta pieteikumu COST aktivitātē. Starptautiskas sadarbības iespējas paver jau aizsāktā darbība COST aktivitātē (*Women on the Move*). Sadarbībā ar Mutvārdu vēstures un lauka pētījumu centru un Polockas Universitāti (Baltkrievija) organizētas pieredzes apmaiņas vizītes un semināri un veikta kopīga mutvārdu vēstures ekspedīcija uz Latvijas un Baltkrievijas robežas. Tāpat norisinās sadarbība ar Baltijas Numismātu asociāciju Igaunijā, ERASMUS programmas ietvaros tiek lasītas lekcijas par tautas un etniskās piederības socioloģiju Rumānijā, Oradjas Universitātē.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" īstenotājiem līdz projekta īstenošanas vidusposmam bija iespēja piedalīties starptautiskās konferencēs, kā arī veikt individuālas izpētes vizītes pētniecības institūcijās ārvalstīs (Polijā, Zviedrijā, Igaunijā, Lietuvā, Vācijā). Mācību vizītes ārzemēs ir veicinājušas jaunas sadarbības idejas, aktīvāku iesaistīšanos tīklos, piemēram, Eiropas Pētniecisko bibliotēku konsorciā (CERL), UNESCO programmā "Pasaules atmiņa" u.c. Starptautiskā sadarbība nodrošina savstarpēju informācijas apmaiņu par piekļuvi unikāliem dokumentārā mantojuma resursiem, pieredzes apmaiņu šo resursu izpētē, konsultācijām dažādu unikālu dokumentu kontekstualizācijā. Šī projekta ietvaros tiek gatavotas kopīgas publikācijas ar Nacionālo un universitātes bibliotēku Strasbūrā un ar *Brill Publishers Netherlands*. Sadarbībā ar *Francke Foundations Halle Germany*, Eiropas kultūras tūrisma tīklu un *Bibliotheca Baltica* projekta īstenotāji piedalījušies akadēmisko konferenču organizēšanā. Šāda sadarbība ir paplašinājusi projekta ģeogrāfisko sasniedzamību un nacionālā un starptautiskā dokumentārā mantojuma aprobāciju akadēmiskajā sabiedrībā. Iesniegts projekta pieteikums *Joint Programming Initiatives for Cultural heritage "Interconnecting Memory Institutions and Society: Fostering Knowledge Transfer in the Digital Age"* (file number 335.20.161).

Līdz projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" vidusposmam Eiropas Savienības pētniecības programmās ir iesniegti deviņi projektu pieteikumi, tai skaitā, Sadarbības tīklā patērētāju uzvedības jautājumos (COBENET); Ziemeļeiropas tīklos organisko augu pārtikas ķēdēm ORGPLANT (H2020-RUR 2020), Cirkulārā ekonomika veselīgai augsnei - CERES (H2020-RUR-2020), Integrēta kvantitatīva un kvalitatīva, uz zināšanām balstīta sistēma lauksaimniecības un pārtikas produktu starptautiskās tirdzniecības modelēšanai - *InterFoodTrade* (H2020-SFS-2019) u.c. Sadarbībā ar universitātēm (Kauņas, Tartu, Stavangeras) iesniegts projekta pieteikums EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentam (Lietuvas aicinājums).

Sabiedrības un atbilstošo mērķgrupu informēšana un iesaiste

MK rīkojuma 7. punkta 7.2. apakšpunktā noteikti divi horizontālie uzdevumi, kas jāīsteno visiem pieciem finansētajiem projektiem ar mērķi informēt sabiedrību un radīt izpratni par pētniecības nozīmīgumu un lomu sabiedrībai būtisku jautājumu risināšanā, kā arī iesaistot atbilstošās mērķa grupas. Tāpat projektu īstenotājiem jāiesaistās rīcībpolitikas plānošanā un jāizvērtē tās īstenošana.

Veicināt zināšanu pārnesi, iesaistot sabiedrību un veicinot tās izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, kā arī iesaistot atbilstošās mērķa grupas

Lai īstenotu šo horizontālo uzdevumu, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" īstenotāji projekta publicitātes aktivitātes ir paredzējuši dažādām auditorijām - sabiedrībai kopumā, politikas veidotājiem, attiecīgo pētniecības jomu (vēstures, komunikācijas studiju, ekonomikas) zinātniekiem un studentiem, pedagogiem un izglītības iestādēm, kā arī politikas veidotājiem. Informācija par projektu publicēta projekta īstenotāju mājas lapās, sniegta video intervija medijos "Zinātne pilsonisko vērtību izpētē", notikusi dalība konferencē "Politiskās kultūras loma Latvijas ilgtspējīgā attīstībā: problēmas, izaicinājumi un kopsakarības". Dalība dokumentālās filmas veidošanā "4. maijs: vai varēja būt citādi?" un dokumentālā raidījuma veidošanā ""Baltijas ceļš - ceļš uz brīvību". Portālā delfi.lv publicēts raksts "Gatis Krūmiņš: Baltijas ceļš un Latvijas komunistu dubulto laulību beigas". Nacionālajā enciklopēdijā sastādīts jauns šķirklis "Baltijas ceļš". Organizēta konference "Demokrātisku vēlēšanu nozīme Latvijas neatkarības atjaunošanā. No kā iedvesmoties, domājot par vēlēšanām 21. gadsimtā". Izdota grāmata "Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji" un organizēta pētniecisko diskusiju pēcpusdiena Vidzemes Augstskolā, kā arī sniegtas vairākas intervijas plašsaziņas līdzekļos par projekta tematikai būtiskiem jautājumiem.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" īstenotāji realizējuši plaša spektra publicitāti gan medijos, gan publiskās lekcijās, piemēram, sniegta radio intervija "Globālais latvietis. 21. gadsimts" par talantu migrāciju un Latvijas zinātniekiem ārvalstīs, kā arī intervija par Eiropas diasporas pilsonisko līdzdalību. Sniegta intervija "Eiropa fokusā" par migrācijas tematikas aptauju. Līdz projekta īstenošanas vidusposmam projekts realizējis 16 dalības starptautiskās konferencēs Serbijā, Polijā, Lielbritānijā, Igaunijā, Īrijā, Itālijā, Lietuvā un Vācijā, kā arī organizētas 4 vietēja mēroga konferences, kas veltītas projektam.

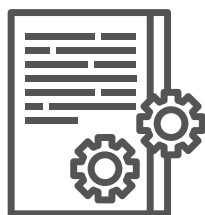
Tāpat ir organizētas vairākas darba grupas sadarbībā ar sekojošiem plānošanas reģioniem: Kurzemes – Reģionālo ideju darbnīca: Kurzemes demogrāfiskais portrets; Latgales – Reģionālo ideju darbnīcu: Latgales demogrāfiskais portrets, Vidzemes – Reģionālo ideju darbnīca: Vidzemes demogrāfiskais portrets”; Zemgales – Reģionālo ideju darbnīca: Zemgales demogrāfiskais portrets, Rīgas – darbnīca “Pierīgas demogrāfiskais portrets”. Prezentēts ziņojums Latvijas Pašvaldību savienības Reģionālās attīstības un sadarbības komitejai par demogrāfijas un migrācijas procesiem reģionu skatījumā. Reģionālo ideju darbnīcu noslēgumā tika organizēta konference, kā arī informācija par darbnīcām plaši atspoguļota medijos. Tāpat arī organizētas vairākas publiskās lekcijas par projekta tematiku, kā arī Aizkalnē organizēta vasaras skola “Ko darīt ar vietu?”.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 “Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos” īstenotāji sadarbībā ar Latvijas Okupācijas muzeju, Polijas vēstniecību Latvijā, Igaunijas vēstniecību Latvijā un Lietuvas vēstniecību Latvijā organizēja starptautisko konferenci “Pēckara bruņotā pretošanās Baltijas valstīs un Polijā”. Pateicoties projektam, pieaug kvalitatīvu pētījumu skaits humanitāro un sociālo zinātņu historiogrāfijā, kurās ietvertās jaunās zināšanas izmantojamas nacionālo un pašvaldības muzeju ekspozīciju pārskatīšanā un/vai atjaunošanā, kā arī jaunu tūrisma apskates objektu izveidē, sniedzot pienesumu valsts tūrisma nozarei. Izmantojot sociālos tīklus un mediju vidi, sabiedrība tiek informēta par projekta gaitu un jauniegūtajām zinātniskajām atziņām, piemēram, veidotas publikācijas akadēmiskās vides specializētajā laikrakstā “Zinātnes vēstnesis”. Projekta īstenotāji uzsver, ka komunikācijas aktivitātes tiek nodrošinātas gan latviešu, gan krievu valodās. Nodrošināta dalība radio diskusijā raidījumu cikla “Laika Ritu Raksti” raidījumā “Par ugunskrustu, Pērkonkrustu, zaru krustu, Laimas krustu...”, kā arī raidījumā “Zalkša jeb čūskas zīme” un radio interviju cikla “Augstāk par zemi” raidījumā “Bīlenšteinu dzimtas saknes un ieguldījums Latvijā”. Sniegta publiskā lekcija seminārā “Priekšauts ar stāstu”. Nodrošinātas publikācijas Latvijas Avīzē (10.05.2019), Talsu Vēstīs (16.08.2019), Ilustrētajā pasaules vēsturē (Nr. 8, 2019). Sniegta intervija Lietuvas raidījumā “Maršrutas 95. – Daugpilis II dalis” un Polijas tiešsaistes žurnālam un nodrošinātas citas publicitātes aktivitātes. Latvijas Nacionālais kultūras centrs sadarbībā ar LU LVI organizēja publisku diskusiju „Tautastērs mūsdienās un tā attīstības perspektīva”.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 “Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” īstenotāji saskaņā ar pētījumu rezultātu izplatīšanas plānu, izmantojot publikācijas, lekcijas, praktisko pētījumu seminārus, starptautiskas akadēmiskās konferences 2019. gada oktobrī un novembrī, kā arī izstādes ir iepazīstinājuši ar dokumentāro mantojumu un tā iespējamo izmantošanu turpmākajos pētījumos un sabiedriskajā dzīvē akadēmisko sabiedrību un ieinteresētās puses. Projekta aktivitātes publicētas projekta mājas lapā.

Starpdisciplinārā pētījuma par petrogliem un iežu uzrakstiem smilšakmens atsegumos un alās Latvijā, izmantojot 3D metodes, rezultāti tika demonstrēti ar virtuālās realitātes elementiem 2019. gada Zinātnieku naktī Valmierā, un pētījuma dati tiek glabāti atvērtā piekļuvē LNB. Organizēta izstāde “Neredzamā bibliotēka”, vadītas ekskursijas un veikti lasījumi skolēniem, muzeju darbiniekiem un citiem interesentiem. Pamatojoties uz LNB reto grāmatu un rokrakstu arhīva materiālu pētījumiem, sadarbībā ar Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeju tika izveidota izstāde "Jelgavas Stefenhāgeni 1769 - 1919", kā arī sagatavota lekciju sērija dažādām mērķauditorijām. Savukārt LNB karšu kolekcijas materiāli veiksmīgi papildināja Latvijas Militārās kartogrāfijas izstādi. Ar šīm aktivitātēm mērķa grupām ir sniegtas zināšanas un prasmes izmantot dokumentāro mantojumu – kur atrast informāciju un kā to tālāk izpētīt, un tādējādi iesaistīties debatēs par dokumentārā mantojuma vērtībām. Organizētas publiskās lekcijas par režisori Annu Lāci un grāmatizdevēju un žurnālisti Dagniju Šleieri. Projekta īstenotāji snieguši vairākas intervijas gan radio, gan televīzijā. Piemēram, Latvijas Radio 4 programmā sniegtas vairākas intervijas par LNB retumu kolekciju un izstādēm, žurnālā “Domuzīme” (N3., 2019) publicēts raksts “No Kurzemes līdz Pensilvānijai” un nodrošināta cita plaša publicitāte.

Līdz projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 “Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā” vidusposmam vasaras skolas “ATELPA-2019” ietvaros organizētas prezentācijas un diskusijas par līdzšinējiem projekta rezultātiem. Nodrošināta dalība tiešsaistes konferencē “Stop: Cexit”, sadarbībā ar Ziemeļvalstu Lauksaimniecības zinātnieku Asociāciju (Nordic Association of Agricultural Scientists) organizēti 2 tiešsaistes semināri, nodrošināta dalība divās starptautiskās konferencēs, ko organizēja Vitauta Dižā universitāte. Projektam ir veltīta sekcija arī LU starptautiskās zinātniskās konferences ietvaros kopš 2019. gada, tajā prezentēti 16 referāti 2019. gadā un 18 referāti 2020. gadā. Sadarbībā ar projektu Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 organizēts zinātniskais seminārs, kas veltīts prof. E. Grinovska atcerei "Digitalizācijas procesa novērtējums ekonomikā un sabiedrībā". Projekta līdzšinējie rezultāti prezentēti Polijas Reģionālā inovāciju un tehnoloģiju pārnese centra pārstāvjiem. Ar Tallinas Tehnoloģiju universitātes pārstāvjiem organizētas diskusijas par projekta nozīmīgumu Igaunijā starpdisciplinārā perspektīvā, kā arī organizētas fokusgrupu diskusijas par projekta rezultātiem Daugavpils novada Sociālā dienesta un attīstības pārvaldei, kā arī Zaļo un Viedo Tehnoloģiju klasterī Liepājā. Tāpat norisinājušās astoņas radio intervijas un piecas reizes komunicēts par projekta tēmām televīzijā (LNT, TV3, LTV7, Rīga TV24, ReTV), tāpat arī publicēti viedokļi un intervijas interneta medijos, kā arī projekta aktualitātes izziņotas projekta partneru mājas lapās: www.lza.lv; www.llu.lv; www.lu.lv; www.rsu.lv; www.arei.lv.

Veicināt zināšanu pārnese, nodrošinot rīcībpolitikas plānošanu un tās īstenošanas izvērtēšanu

Lai īstenotu šo horizontālo uzdevumu, projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 "Vērtības darbībā: atbildīgas, drošas un izglītotas pilsoniskās sabiedrības attīstība ar pētniecību un rīcības modeļu izstrādes palīdzību" īstenotāji piedalījušies darba grupā Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam izstrādei (sadarbībā ar Pārresoru koordinācijas centru). Būtiska sadarbība ar rīcībpolitikas plānotājiem norisinājās grāmatas "Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji" kontekstā.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 "Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem" īstenotāji līdz projekta īstenošanas vidusposmam realizējuši ciešu sadarbību ar Latvijas plānošanas reģioniem. Līdz īstenošanas vidusposmam projektā iegūto zināšanu pārnese, rīcībpolitiku plānošanas un īstenošanas izvērtēšana notiek, sadarbojoties ar Kultūras ministriju, sagatavojot ziņojumus un priekšlikumus rīcībpolitiku plānošanai, kas balstās uz izpētes rezultātā iegūtām atziņām demogrāfijas, migrācijas un diasporas politikas jautājumos.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0018 "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos" vadītājs Dr. hist. Guntis Zemītis piedalās teritoriālās reformas likuma izstrādē un vēsturisko zemju robežu noteikšanā Latvijas Valsts prezidenta vadībā ir izveidotās komisijas ietvaros.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0022 "Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību" dalībnieki līdz īstenošanas vidusposmam ir devuši ieguldījumu arī nacionālo plānošanas dokumentu izstrādē (valsts pētījumu programmas izstrāde par digitālajām humanitārajām zinātnēm un par kultūras kapitālu ilgtspējīgai attīstībai, kultūrpolitikas pamatnostādnes, politikas pamatnostādnes latviešu valodai utt.). Pašvaldībām ir izstrādāti ieteikumi par dažādu vietu un vēsturisku notikumu iekļaušanu kultūrvēsturiskajā ainavā šo reģionu kultūras un tūrisma kartēs, balstoties uz pētījumiem, piemēram, par hernhūtiešu kustības un brāļu draudžu vēsturi 18. gadsimtā, kā arī analizējot pētniecības avotus par Latvijas kultūras mantojuma aizsardzību un vēstures pētījumu attīstību LNB reto grāmatu un rokrakstu krājumā. Tāpat rekomendācijas balstītas pētījumos par Latvijas kultūrvēsturi 17. un 18. gadsimtā un dievbijības vēsturi Latvijas koncepcijas un izglītības vēstures kontekstā. Sadarbībā ar Ekonomikas ministriju nodrošināta dalība Latvijas tūrisma piedāvājuma attīstības rīcības plāna izstrādē. Sadarbībā ar Kultūras ministriju nodrošināta dalība kultūrpolitikas pamatnostādņu un nozares stratēģijas 2021. - 2027. gadam izstrādē (atbalstot dokumentārā mantojuma diskursa iekļaušanu šajā dokumentā un atzīstot to par novatorisku Latvijas kultūras kapitāla perspektīvu). Sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju nodrošināta dalība Valsts valodas politikas pamatnostādņu sagatavošanā 2020. - 2027. gadam. Sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi analizētas iespējamā Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta attīstība. Sagatavota rekomendācijas vēstule par Valmiermuižas kompleksa iekļaušanu Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu nacionālajā sarakstā.

Projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" īstenotāji līdz projekta vidusposmam iesaistījušies vairākās aktivitātēs ar ieinteresētajām pusēm, piemēram, sadarbībā ar Valsts kanceleju nodrošināta dalība Ceturtā nacionālā atvērtās pārvaldības rīcības plāna 2021.-2027. gadam izstrādē. Ir nodrošināta dalība debatēs ar Ārlietu ministriju, Labklājības ministriju, Ekonomikas ministriju. Sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju ņemta dalība Zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovāciju politikas stratēģijas izstrādāšanā. Organizētas tikšanās, prezentācijas un diskusijas par projektā līdz šim sasniegtajiem rezultātiem ar Latvijas Darba devēju konfederāciju un Eiropas izglītības fondu (*European Training Foundation*). Īstenotāji piedalījušies Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam izstrādē. Tāpat arī ņemta dalība vairākās diskusijās, piemēram, par kvalitātes vadības lomu augstākajā izglītībā. Forumos Latgales, Zemgales un Vidzemes reģionos apspriesti digitālie rīki un vide uzņēmējdarbības atbalstam, kā arī ņemta dalība universitāšu rīkoto konferenču sekcijās, kas veltītas projektam. Sadarbībā ar Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgo komiteju tika rīkots seminārs par bioekonomiku, kas veltīts bioekonomikas stratēģijai, kā arī klimata pārmaiņām Baltijas valstīs, un tajā piedalījās 10 valstu pārstāvji. Četri projekta ietvaros veiktie pētījumi ir nodoti sociālajiem partneriem kā intelektuālais īpašums. Kopš 2020. gada aprīļa projekta zinātnieki piedalās ECDN tīklā, strādājot Covid-19 zinātniskajā grupā.

Programmas īstenošanas nodrošināšanai programmas projektu īstenotāji savstarpēji sadarbojas kopīgu aktivitāšu ietvaros (piemēram, oriģināli zinātniskie raksti, sabiedrības informēšanas pasākumi, konferences un semināri)

MK rīkojuma 7.3. apakšpunktā norādīts astotais horizontālais uzdevums, kurš paredz valsts pētījumu programmas projektu īstenotāju sinerģiju, veicot kopīgas aktivitātes. 2020. gada 27. oktobrī norisinājās programmas vidusposma konference, kuras dalībnieki tika informēti par šīs valsts pētījumu programmas projektu sasniegto līdz projektu īstenošanas vidusposmam. Tāpat projektu īstenotāji aktīvi piedalās viens otra organizētajos semināros, vasaras skolās un konferencēs. Piemēram, kā grāmatas "Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji" (projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0013 ietvaros) zinātniskie recenzenti tika piesaistīti zinātnieki no institūcijām, kas īsteno citus programmas projektus (Dr.hist. Daina Bleiere, LU; Dr.hist. Valters Ščerbinskis, LNB). Projektu vadītāji Dr. hist. Gatis Krūmiņš un Dr.hist. Guntis Zemītis apsprieda nākamā posma valsts pētījumu programmu iespējamās tematiskos virzienus (Valsts prezidenta kancelejas iniciētā sanāksmē). RSU rīkotajā 2020. gada konferencē "Veselība un personības attīstība: starpdisciplinārā pieeja" tika organizēta projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0005 sekcija, kuras ietvaros pētnieki prezentēja 9 referātus.

SECINĀJUMI

Ziņojums par valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” īstenošanas vidusposmu ļāva apkopot gan informāciju par projektu progresu, gan ekspertu sniegtos vērtējumus un rekomendācijas par projektu īstenotāju sasniegto līdzšinējo zinātnisko izcilību un turpmāku īstenošanu, apzināt to ietekmi, kā arī novērtēt projektu īstenošanas gaitu. Lai analizētu projektu un programmas mērķu tematisko un horizontālo uzdevumu izpildi, kā arī lai novērtētu projektu progresu un to ietekmi, tika izmantoti projektu vidusposma zinātniskie pārskati un piesaistīto starptautisko ekspertu konsolidētie vērtējumi. Vidusposma ziņojumā apkopotā informācija ļauj izdarīt sekojošus secinājumus:

1) Izvērtējot programmas un projektu mērķu, kā arī tematisko uzdevumu izpildi, balstoties uz iesniegtajiem pārskatiem un ekspertu vērtējumiem, var secināt, ka visu piecu projektu īstenotāji ir jau noslēguši vairākus pētījumus, kuri veicina zināšanu bāzes attīstīšanu tematisko uzdevumu ietvaros. Ņemot vērā, ka, projektiem sasniedzot vidusposmu, liela daļa pētījumu ir izstrādes procesā, eksperti rosina sniegt precīzas norādes un kritiski izvērtēt to, cik lielā mērā sākotnējie mērķi tika sasniegti līdz vidusposmam. Vienlaikus eksperti aicina projektu īstenotājus sistemātiski analizēt jau paveikto un kritiski izvērtēt līdz vidusposmam plānoto, bet nesasniegto.

2) Ekspertu sniegtie vērtējumi liecina, ka projektu īstenotāji lielākajā daļā gadījumu zinātniskajos pārskatos sniedz informāciju par komunikācijas un publicitātes aktivitātēm un rezultātiem gan latviešu, gan angļu valodā, tomēr īstenotāji, kas ne vienmēr ievēro šādu praksi, mazina savu pētījumu rezultātu ietekmes novērtēšanas iespējas starptautiskā mērogā.

3) Ņemot vērā ekspertu vērtējumus, secināts, ka projektos trūkst detalizēta skaidrojuma par pētījumu datu iegūvi un izaicinājumiem pētījumu procesā. Tomēr zinātniskie rezultātie rādītāji liecina par aktīvu zinātnisko darbību – publicēti 42 oriģināli zinātniskie raksti, kas indeksēti datu bāzēs Web of Science vai SCOPUS, sagatavoti 17 ziņojumi rīcībpolitikas ieteikumiem un piecas anonīmi recenzētas monogrāfijas, sekmīgi nokārtoti 23 maģistra valsts (gala) pārbaudījumi un promocijas darbi. Ievērojami pārsniegtais pētniecības rezultātu skaits liecina par piesardzīgu sākotnējo projekta zinātnisko rezultātu plānošanu.

4) Par projektu zinātnisko grupu augsto kapacitāti liecina līdzšinējo sasniegto rezultātu apjoms, realizētās sadarbības ar iesaistītajām pusēm gan valsts, gan nevalstiskajā sektorā, kā arī starpnozaru sadarbība rezultātu sasniegšanā.

5) Vidusposma zinātnisko pārskatu un ekspertu vērtējumu analīzes rezultātā secināts, ka projektu īstenotājiem nepieciešams pēc iespējas detalizētāk aprakstīt sasniegtos projektu rezultātus, sniedzot informāciju par datu ieguvī, precizējot, kā projekta pētījumi tiek sasaistīti ar maģistra un doktora darbu izstrādi, kā arī pārskatos skaidri integrējot visu horizontālo uzdevumu izpildi.

6) Ņemot vērā Covid-19 pandēmijas seku radīto ietekmi uz projektu līdzšinējo īstenošanas gaitu, projektu īstenotājiem ieteicams izstrādāt rīcības plānu un apzināt potenciālos riskus un to novēršanu, pielāgojot projektā plānotās aktivitātes Covid-19 pandēmijas izraisītajiem apstākļiem.

Latvijas Zinātnes
padome

Sagatavoja

Latvijas Zinātnes padome

Ekspertīzes un analītikas nodaļa

Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris 14, 1.stāvs

Rīga, LV – 1050

lzp@lzp.gov.lv